

TREBALL DE RECERCA

L'AUGE DE L'EXTREMA DRETA ENTRE ELS JOVES

“LES XARXES SOCIALS INFLUEIXEN EN LA IDEOLOGIA POLÍTICA
DELS JOVES. COM HO FAN?”

Abstract

Català

Aquest treball de recerca analitza l'auge de l'extrema dreta entre els joves i els factors que han afavorit el seu creixement en els darrers anys. Primerament, es presenta una definició d'extrema dreta i una explicació del seu origen i evolució històrica fins a l'actualitat. Després, s'estudia la presència d'aquesta ideologia a Espanya, amb especial atenció al partit Vox, així com les estratègies de propaganda que utilitza per difondre el seu discurs. El treball també examina el paper de les xarxes socials com a eina de captació ideològica entre els joves i la relació entre desinformació i falta d'educació política. La part pràctica inclou un qüestionari adreçat a alumnes de 4t d'ESO i entrevistes a docents per analitzar el nivell d'interès polític i el grau d'influència dels missatges extremistes. Finalment, es plantegen propostes educatives que fomenten el pensament crític i una participació social informada.

Anglès

This research project analyses the rise of the far-right among young people and the factors that have contributed to its growth in recent years. First, it presents a definition of the far right and explains its origin and historical evolution up to the present day. Next, it studies the presence of this ideology in Spain, with special attention to the political party Vox, as well as the propaganda strategies it uses to spread its message. The project also examines the role of social media as a tool for ideological influence among young people and the connection between misinformation and the lack of political education. The practical part includes a questionnaire addressed to 4th of ESO and interviews with teachers to analyze the level of political interest and the degree of influence of extremist messages. Finally, the research proposes educational initiatives that promote critical thinking and informed social participation.

ÍNDEX

1. Introducció.....	7
1.1 Motivacions.....	8
1.2 Objectius.....	8
1.3 Hipòtesi.....	9
1.4 Metodologia.....	9
1.5 ODS.....	9
2. Marc teòric.....	10
2.1 Què és l'extrema dreta?.....	10
2.1.1 Feixisme.....	12
2.1.2 Nacionalisme.....	12
2.2 Recorregut històric de l'extrema dreta.....	14
2.2.1 L'origen del feixisme i el nazisme 1918-1945.....	14
2.2.2 L'extrema dreta en segon pla 1945-1970.....	14
2.2.3 1970-2000 La reparació electoral de l'extrema dreta.....	15
2.2.3.1 Situació a Espanya.....	15
2.2.3.2 Situació a Espanya (1980 i 1990).....	16
2.2.4 2000-Actualitat.....	16
2.3 Extrema dreta actual a Espanya.....	19
2.3.1 Vox.....	19
2.3.1.1 La creació i els primers anys de Vox.....	19
2.3.1.2 L'entrada en la política institucional i la visibilitat creixent.....	20
2.3.1.3 Consolidació a les eleccions generals i l'auge nacional.....	21
2.4 Propaganda.....	22
2.4.1 Definició.....	22
2.4.2 Origen de la propaganda.....	23
2.4.3 Característiques.....	23
2.4.4 Tipus de propaganda.....	24

2.4.4.1 Propaganda electoral.....	24
2.4.4.2 Propaganda de guerra.....	24
2.4.4.3 Propaganda política.....	25
2.4.4.4 Propaganda social.....	25
2.4.5 La propaganda a la política.....	25
2.4.6.1 Propaganda de l'extrema dreta els últims anys.....	27
2.5 Xarxes socials i l'extrema dreta (digitalització de la propaganda).....	29
2.5.1 Estratègies de Vox a les xarxes socials.....	29
2.5.2 Qui són els més influenciats?.....	30
2.5.3 Per què els adolescents són fàcils d'influenciar?.....	31
2.6 Política a les aules.....	34
3. Part pràctica.....	35
3.1 Anàlisi del formulari.....	35
3.1.1 Conclusions formulari.....	42
3.2 Tutoria 4t.....	42
3.2.1 Entrevistes.....	42
3.2.1.1 Pere Rios.....	42
3.2.1.2 Mireia Burguès.....	43
3.2.1.3 Conclusions entrevistes.....	44
3.2.2 Tutoria de política.....	44
3.2.2.1 Model de Tutoria.....	45
3.3 Experiència.....	48
4. Conclusions.....	53
5. Bibliografia.....	56
6. Annexos.....	65

1. Introducció

¿Què serà del futur dels joves d'avui dia? Quan pensem en el futur, a molts joves ens causa inquietud i molts dubtes. Ens fa por no saber què passarà, no tenir clar si trobarem una feina, si podrem tenir una vida estable o si tindrem oportunitats per fer el que ens agrada. Aquesta por no és gens estranya, perquè alguns sabem que el nostre futur depèn molt de com va el món i, sobretot de les decisions que prenen els polítics. La política, encara que a vegades sembla una cosa llunyana o que no ens influeix per res, influeix molt a la nostra vida: a l'educació, a la sanitat, a la feina, als preus, als drets que tenim, etc. Però, tot i això, molts joves no fan gaire cas a la política, la qual cosa causa molt desinterès i desinformació sobre aquesta.

Aquest desinterès i desinformació fa que els joves siguin molt fàcil d'influenciar cap a unes ideologies o altres, la qual cosa és preocupant. No perquè siguem persones que no ens importi res, sinó perquè moltes vegades hi ha la sensació que la política no ens representa, que els polítics no ens escolten i que tot està ple de mentides, promeses que no es compleixen i discussions sense sentit. També hi ha molta confusió i desinformació. Rebem tantes notícies cada dia, sobretot per internet i per les xarxes socials, que és difícil saber què és veritat i què no ho és. Ens arriben opinions de tot tipus, moltes d'elles manipulades o exagerades, i això fa que moltes persones ja no sàpiguin en què creure, i a la vegada persones que acaben sent influenciades per diferents ideologies, sovint algunes molt radicals.

Un dels problemes més greus que veiem en els últims anys és com algunes ideologies o partits molt radicals, sobretot de l'extrema dreta, s'aprofiten d'aquesta situació. Utilitzen les xarxes socials, com TikTok, Instagram, X o YouTube, per fer arribar els seus missatges d'una manera fàcil i atractiva. Sovint fan vídeos curts, mems o frases senzilles que semblen divertides o que criden l'atenció. Però darrere d'aquests missatges hi ha idees perilloses: menyspreu cap a les persones migrants, masclisme, racisme, homofobia o atacs contra la democràcia. Aquestes idees es disfressen com si fossin normals o com si fossin "el que pensa la gent", però en realitat poden fer molt de mal.

A més, molts joves, sense adonar-se'n, comparteixen aquests continguts o idees i fins i tot comencen a estar-hi d'acord, perquè no han rebut una educació política suficient o perquè no tenen altres referents. Per això és tan important que aprenguem a pensar per nosaltres mateixos, a buscar informació de qualitat i a fer-nos preguntes. No podem deixar que ens manipulin ni que ens facin creure que la solució als problemes és culpar els altres o eliminar drets. La política no ha de ser una cosa que ens faci por o mandra, sinó una eina per canviar les coses i millorar el món.

Per això en aquest treball faré una recerca del perquè aquesta desinformació i aquest auge cap a una ideologia en concret: l'extrema dreta.

1.1 Motivacions

Les meves motivacions per fer aquest treball de recerca va ser el meu interès per la política i la utilitat de l'estat Espanyol. La meua curiositat per com funciona, l'impacte que té i qüestionar-me que seria del futur d'aquest. Després quan vaig veure que no era habitual parlar de política amb 16-17 anys i veure tota la desinformació i algunes de les opinions dels meus companys amb ideologies radicals i cap a un bàndol que no m'esperava, em vaig preguntar el perquè passava això. Aleshores vaig pensar que seria una molt bona recerca el trobar el perquè els joves som tan fàcil d'influenciar cap aquesta ideologia de l'extrema dreta i a la vegada investigaria més sobre la política a Espanya i com funciona.

1.2 Objectius

Els meus objectius amb aquest treball de recerca són:

- Investigar més a fons sobre que és l'extrema dreta i que vol realment.
- Analitzar quines estratègies de propaganda utilitzen.
- Examinar l'auge que hi ha entre els joves sobre les seves ideologies cap a l'extrema dreta
- Proposar iniciatives per poder implementar des de les tutories a l'institut.

1.3 Hipòtesi

Les xarxes socials influeixen en la ideologia política dels joves. Com ho fan?

1.4 Metodologia

En aquest treball el que faré per demostrar la meua hipòtesi serà, fer uns formularis pels nens de 4t de l'ESO, on amb les seves respostes podré observar una mica els seus pensaments i l'on venen, a més de dues entrevistes a dos professors, Pere i Mireia, del meu institut del departament de socials. Els hi faré preguntes sobre com es parla de política a l'aula.

Després, un cop tingui les respostes del formulari, analitzaré les respostes i seguidament amb les entrevistes fetes podré planificar una tutoria que posaré en pràctica a una de les classes de 4t i podré extreure les meves conclusions del treball i veure si la meua hipòtesi és correcta.

1.5 ODS

Aquest treball està relacionat amb un ODS, o Objectius de Desenvolupament Sostenible, aquests són uns objectius creats per l'ONU per millorar el món i aconseguir un futur millor per a tothom abans de l'any 2030. Tracten temes com la pobresa, la desigualtat, el canvi climàtic, la pau i la justícia. Dins d'aquests, l'ODS 4 està relacionat amb el meu treball, ja que busca garantir

una educació de qualitat, gratuïta i accessible per a tothom, millorant les escoles, donant suport als mestres i promovent oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida. Aquest objectiu és molt important i més amb el meu treball perquè una bona educació no només transmet coneixements, sinó també valors, respecte i pensament crític, cosa que ajuda els joves a detectar la desinformació i a no deixar-se influir per discursos d'odi o idees extremes.

2. Marc teòric

2.1 Què és l'extrema dreta?¹

L'extrema dreta és un terme que s'utilitza per descriure persones o grups polítics que defensen idees molt conservadores o autoritàries, sovint allunyades del que es considera la dreta tradicional. Aquestes ideologies poden expressar-se a través de discursos o actituds radicals en l'àmbit polític, religiós o social. Encara que comparteixen alguns punts amb la dreta conservadora, els grups de l'extrema dreta solen adoptar posicions molt més extremes i, en alguns casos, estan disposats a utilitzar mitjans violents per assolir els seus objectius. És aquí on s'estableix la diferència amb la ultradreta: mentre que l'extrema dreta pot mostrar una actitud agressiva o autoritària, la ultradreta no dubta a recórrer directament a la violència per imposar les seves idees.

L'extrema dreta es caracteritza per tenir una visió autoritària de com hauria d'organitzar-se la societat. Defensa un nacionalisme molt intens, sovint basat en una idea rígida i excloent de la identitat cultural, política o religiosa. Aquestes ideologies no només critiquen les institucions democràtiques i liberals, sinó que també acostumen a expressar un rebuig directe cap a diversos col·lectius minoritaris. És habitual que promoguin discursos d'odi contra migrants, persones musulmanes, feministes, membres del col·lectiu LGTBIQ+ o persones racialitzades. Aquest rebuig es justifica amb l'excusa de protegir la identitat nacional o els "valors tradicionals".

A diferència del conservadorisme clàssic o de la dreta liberal, que solen defensar la democràcia parlamentària, els drets individuals i l'economia de mercat dins d'un sistema institucional, l'extrema dreta posa en qüestió les bases mateixes del sistema democràtic. En molts casos, proposa alternatives de caràcter autoritari, populista o fins i tot dictatorial, inspirades en règims totalitaris del segle XX com el feixisme italià o el nazisme alemany. Això no vol dir que tots els moviments d'extrema dreta es declarin feixistes, però sí que comparteixen molts dels valors, estratègies i enemics d'aquells règims històrics.

¹ (Miranda et al., 2020) (Margalef, 2017)

En l'actualitat, l'extrema dreta ja no és un fenomen marginal o vinculat només a grups violents, com ho podia ser d'unes dècades. Avui dia, molts d'aquests moviments ha aconseguit entrar a institucions parlamentàries de diversos països, tant a Europa com a Amèrica. Aquesta normalització s'ha fet possible gràcies a una estratègia de propaganda molt ben pensada, sobretot a través de les xarxes socials que els ha permès arribar a moltes persones joves. Han sabut connectar amb les seves frustracions, pors i sentiments d'inseguretat, oferint missatges senzills i solucions ràpides als problemes socials.

Un dels elements més destacats de l'extrema dreta actual és el populisme. Aquesta manera de fer política es presenta com si representés la veu del “poble” contra unes “elits” que se suposa que són corruptes, traïdors o que no defensen els interessos nacionals. Aquest discurs simplifica molt la realitat, busca enemics fàcils com la immigració, el feminisme o les institucions europees, i proposa solucions autoritàries i excloents. És una forma de dividir la societat i de fomentar l'odi cap als qui són diferents.

A més l'extrema dreta mostra un rebuig molt fort cap a la immigració i defensa una idea tancada i fixa de la identitat nacional. Fa servir la por com a eina política, dient que la presència de les persones immigrades, especialment si són musulmanes o racialitzades, posa en perill la cultura, l'economia o la seguretat del país. Aquesta visió alimenta actituds racistes, xenòfobes i islamòfobes, que poden acabar en discriminació o violència.

En resum, l'extrema dreta pot representar un perill per a la convivència, la democràcia i els drets humans. Cal estar molt ben informats i saber el que realment volen per identificar aquests discursos i combatre'ls amb informació, diàleg i una societat més justa i inclusiva.

2.1.1 Feixisme²

El feixisme va néixer a partir d'un nacionalisme molt radical i de la idea que algunes races o pobles són superiors a altres. Algunes teories racistes, com les de Rosenberg i Günther, van situar la raça ària com la millor i van considerar els jueus i altres grups com inferiors. També es van difondre textos antisemites, com els *Protocols dels Savis de Sió*, que van estendre l'odi contra els jueus i van preparar el camí per a la persecució i l'Holocaust.

Aquest moviment també va voler frenar els avenços socials, com el feminisme, i defensava una societat patriarcal on el líder feixista actuava com a “pare” de la nació. Els feixistes volien una nació unida i forta, amb un sol poble, un sol líder i un sol estat.

El feixisme era contrari al comunisme, que defensava la lluita entre rics i pobres per aconseguir igualtat. En canvi, els feixistes creien que això dividia la nació. Volien unir totes les classes sota la bandera nacional, mantenint les desigualtats per conservar l'ordre i la jerarquia.

Tot i que tenien idees molt diferents, tant el feixisme com el comunisme dividien la societat entre “nosaltres” i “els altres”. Això ajudava a mobilitzar grans grups de persones amb un enemic clar.

Econòmicament, el feixisme donava molt poder als empresaris i eliminava drets dels treballadors. Van crear un sistema anomenat corporativisme, on suposadament treballadors, empresaris i estat prenen decisions junts. Però en realitat, els treballadors tenien molt poca influència.

2.1.2 Nacionalisme³

El nacionalisme és una ideologia que defensa que les persones que viuen en una mateixa nació comparteixen coses com la llengua, les tradicions o la cultura, i que per això haurien de formar un sol estat i governar-se elles mateixes. Aquest moviment vol unir el poble amb l'estat i que les característiques pròpies d'aquest poble es mantinguin amb el pas del temps.

² (Montes & Marín, 2021) (*Feixisme*, n.d.)

³ (Gayubas, n.d.)

Quan el nacionalisme es porta a l'extrem, pot ser perillós. Pot acabar provocant racisme, odi cap a persones d'altres llocs (xenofòbia) o fins i tot violència.

És important no confondre el nacionalisme amb el patriotisme. El patriotisme és l'amor i orgull que una persona sent pel seu país, però no implica voler governar.

En canvi, el nacionalisme sí que vol tenir poder polític i controlar un territori. Sovint, el nacionalisme fa servir el patriotisme per guanyar suport i aconseguir els seus objectius.

2.2 Recorregut històric de l'extrema dreta

2.2.1 L'origen del feixisme i el nazisme 1918-1945

Després de la Primera Guerra Mundial, Europa va quedar molt malament: hi havia molta pobresa, l'economia va caure, els governs eren inestables i moltes persones tenien por del comunisme, que volia repartir les riqueses entre tots. En aquest moment tan complicat, van sorgir moviments que defensaven idees molt autoritàries, nacionalistes i racistes. Rebutjaven la democràcia, odiaven els partits polítics diferents i volien una societat uniforme, sense divinitat.

Aquests moviments van donar lloc al feixisme a Itàlia, amb el dictador Benito Mussolini, i al nazisme a Alemanya, liderat per Adolf Hitler. Tant els feixistes com els nazis volien un estat fort, dirigit per un sol líder amb el poder. Creien que només una raça o un poble eren superiors als altres i que havien de governar-ho tot. Feien servir la violència per eliminar els seus enemics i negaven els drets i llibertats de les persones. També tenien un fort odi als jueus, que va portar a l'Holocaust, un genocidi que va matar milions de persones.

Aquests règims van portar a la Segona Guerra Mundial, una de les guerres més devastadores de la història. Després del desastre que van causar, tant el feixisme com el nazisme van quedar molt mal vistos, i la seva ideologia va ser rebutjada per la majoria de la població europea.

2.2.2 L'extrema dreta en segon pla 1945-1970

Quan va acabar la Segona Guerra Mundial, el feixisme i el nazisme van ser derrotats i moltes persones van entendre el perill d'aquestes idees. A Europa occidental, els països van crear sistemes democràtics per evitar que una cosa semblant tornés a passar. Es van aprovar lleis per prohibir o controlar partits o grups que defensessin ideologies totalitàries i violentes. Durant aquest temps, l'extrema dreta va quedar molt desacreditada i apartada de la vida política.

Tot i això, no va desaparèixer del tot. Alguns petits grups radicals van continuar existent en la clandestinitat, i en alguns casos van tornar a aparèixer com a moviments neonazis. Per exemple, a Alemanya i Itàlia van sorgir organitzacions petites que mantenien les idees nazis, tot i que no tenien gaire suport social.

A Espanya, la situació era diferent perquè hi havia una dictadura, la del general Francisco Franco, que havia arribat al poder després d'una guerra civil.

Aquesta dictadura va durar fins al 1975 i mantenia valors autoritaris i nacionalistes, com el nacionalcatolicisme (la unió entre religió catòlica i nació), la repressió política i el rebuig a les minories culturals. Tot i que no era exactament el mateix que el nazisme, el règim franquista compartia moltes característiques amb l'extrema dreta.

2.2.3 1970-2000 La reparació electoral de l'extrema dreta

Entre els anys 1970 i 2000, l'extrema dreta va començar a reaparèixer, però aquesta vegada utilitzant estratègies noves. Ja no parlaven obertament del feixisme o nazisme, perquè sabien que la societat rebutjava aquestes idees. En comptes d'això, es van centrar en temes que preocupaven a la gent, com la immigració, la seguretat ciutadana o la pèrdua d'identitat nacional. Aprofitaven crisis econòmiques i socials per culpar a les persones immigrades o les minories culturals dels problemes del país fomentant la por i el rebuig cap a l'"altre".

2.2.3.1 Situació a Espanya

Mentrestant, a Espanya el dictador Francisco Franco seguia com a dictador. Però va començar a perdre poder i després de la seva mort l'any 1975 l'extrema dreta espanyola va tenir molta activitat i no acceptaven el pas cap a la democràcia.

Durant els últims anys de la dictadura i els primers anys de la democràcia van aparèixer grups d'extrema dreta molt violents que actuaven contra partits d'esquerra, sindicats i moviments nacionalistes com el català o el basc. Un dels grups més actius va ser el Batallón Vaco Espanyol que va cometre assassinats i atemptat polítics.

També hi havia partits polítics d'extrema dreta com Fuerza Nueva fundat l'any 1976 per Blas Piñar, un defensor del franquisme que volia mantenir els valors del règim anterior, aquest partit es va oposar a la transició democràtica i tot i que el 1979 va aconseguir un diputat al Congrés mai va tenir gaire suport popular.

Una part de l'exèrcit també va intentar frenar la democràcia perquè estaven en contra dels canvis polítics.

El cas més conegut és l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981 quan un grup de militars liderats per Antonio Tejero va entrar al Congrés amb armes, però el cop va fracassar i la democràcia es va mantenir.

2.3.2.2 Situació a Espanya (1980 i 1990)⁴

A partir de la victòria del PSOE (Partido Socialista Obrero Español) l'any 1982 amb Felipe González com a president i amb la consolidació del sistema democràtic l'extrema dreta va perdre força i va quedar en una posició molt marginal.

El partit Fuerza Nueva es va dissoldre aquell mateix any i els seus membres es van dispersar en altres grups més petits que no van tenir gaire èxit.

Durant aquests anys l'extrema dreta es va fragmentar en molts partits i organitzacions com per exemple Juntas Españolas, però cap d'aquests grups van aconseguir representació al Parlament ni un suport important de la població.

Aquesta manca d'èxit es va deure a la falta de lideratge i a la incapacitat de renovar el discurs polític, ja que molts d'aquests grups continuaven defensant idees antigues que ja no connectaven amb la societat del moment per això l'extrema dreta va quedar reduïda a un moviment sense influència real en la política espanyola.

2.2.4 2000-Actualitat⁵

Durant molts anys, després de l'inici de la democràcia a Espanya, l'extrema dreta no va aconseguir convertir-se en una opció política forta ni amb suport de la majoria de la població. Els grups més conservadors van preferir unir-se a un partit més gran: primer a "Alianza Popular", i més endavant al "Partido Popular (PP)". Aquesta estratègia va funcionar molt bé, perquè el PP va aconseguir reunir votants que anaven des de centredreta fins a persones d'idees molt conservadores o d'extrema dreta. Aquesta unió va ser clau per a l'èxit del PP als anys noranta.

⁴ (n.a, n.d.)

⁵ (France 24, 2023)

Gràcies a això, José María Aznar va guanyar les eleccions dels anys 1996 i 2000, després d'una etapa de governs socialistes. Van ser dues victòries molt importants per a la dreta espanyola.

Mentrestant, altres partits més petits d'extrema dreta intentaven presentar-se a les eleccions, però no tenien èxit. Normalment, eren partits amb idees molt dures i radicals que feien por a la majoria dels votants, i per això no van aconseguir gaire suport.

Però això va començar a canviar a partir de l'any 2017, amb l'arribada de Vox, un partit d'extrema dreta que no amagava les seves idees i que parlava amb claredat d'allò que defensava. El que fa diferent Vox és que no és un partit petit que neix del no-res, sinó que surt d'una part del PP, la part més conservadora, que des de 2013 ja no estava contenta amb el govern de Mariano Rajoy. Aquesta part del PP creia que Rajoy feia polítiques massa suaus o liberals, i volien un discurs més dur i nacionalista.

A més, la crisi econòmica del 2008 va tenir un gran pes, perquè va fer perdre la confiança a molta gent en els partits de sempre, com el PP o el PSOE. Aquest malestar va fer créixer l'interès per partits nous, tant d'esquerres com de dretes.

També hi va influir molt la crisi política a Catalunya, el referèndum de l'1 d'octubre del 2017, que van fer créixer el sentiment de defensa d'Espanya a altres zones del país. Moltes persones que se sentien molt espanyoles i conservadores van veure en Vox un partit que defensava el que ells pensaven.

Altres temes que han ajudat Vox a créixer són, per exemple, la immigració, que molesta a una part dels votants més conservadors, o els canvis socials dels últims anys, com, els avenços en drets de les dones, persones LGTBIQ+ o el feminisme. Molts dels votants de Vox veuen aquests canvis com una amenaça i voten aquest partit com una forma de protesta.

Amb això vull dir que a Espanya sempre hi ha hagut persones amb idees molt conservadores o d'extrema dreta, però durant molts anys no tenien un partit propi i votaven al PP. Ara, amb Vox, aquest sector té un partit clar, que diu obertament el que pensa i que ha sabut guanyar-se el suport d'una part important de la població.

2.3 Extrema dreta actual a Espanya⁶

Avui dia a Espanya hi ha diferents partits d'extrema dreta, els més populars són:

- Vox

El partit polític VOX busca reduir els impostos i promoure la llibertat econòmica. A la immigració, proposen frenar la immigració il·legal i posar mesures més estrictes en la matèria de fronteres.

- Aliança Catalana

Aliança Catalana, defensa la independència immediata amb estructures pròpies, la protecció i impuls del català com a llengua nacional, el suport a l'emprenedoria amb avantatges fiscals i simplificació de tràmits, una administració més reduïda i austera, mesures de suport a totes les famílies amb deduccions fiscals, la promoció cultural en català i la participació ciutadana en decisions clau, tot garantint la llibertat d'expressió i la pluralitat als mitjans.

2.3.1 Vox

2.3.1.1 La creació i els primers anys de Vox

Vox es va registrar oficialment com a partit polític el 17 de desembre de 2013. La seva creació va ser el resultat de les discussions i tensions internes dins del Partit Popular (PP), que fins aquell moment havia aconseguit agrupar gairebé tota la dreta espanyola, des de les opcions més moderades fins a les més extremes. Algunes persones que no estaven d'acord amb el funcionament del PP van decidir marxar i fundar un nou partit amb idees més fermes i radicals. Les figures més conegudes d'aquest inici van ser Santiago Abascal, que abans havia estat membre del PP basc, i José Antonio Ortega Lara, un funcionari de presons que va ser segrestat per ETA entre 1996 i 1997, fet que el va fer molt conegut a Espanya.

⁶ (VOX, 2023) (Aliança Catalana, n.d.)

Quan van presentar el partit als mitjans de comunicació, els fundadors van explicar que Vox se centraria en tres aspectes principals: lluitar contra el terrorisme amb mesures estrictes, defensar la unitat d'Espanya per sobre del sistema de comunitats autònomes i intentar millorar la política i els polítics lluitant contra la corrupció. Tot i aquests objectius, durant els primers anys Vox era un partit petit i poc conegut.

No tenia representació a les institucions, els resultats electorals eren molt baixos i gairebé no apareixia als mitjans de comunicació.

Durant aquest període, el partit es va dedicar a organitzar trobades, actes i conferències per donar-se a conèixer i començar a formar una base de seguidors. Tot i els esforços, l'acceptació social era limitada, i molts el veien com un moviment minoritari sense influència real.

2.3.1.2 L'entrada en la política institucional i la visibilitat creixent

A partir de l'any 2018, la situació va començar a canviar. L'entrada de Vox al Parlament d'Andalusia va ser un moment clau que va marcar el pas del partit a la política institucional. Aquesta fita va donar al partit una major visibilitat i va permetre que la seva veu arribés a molts més ciutadans. A més, Vox va saber aprofitar el malestar de moltes persones davant els problemes socials i polítics, com el conflicte territorial a Catalunya, la situació econòmica difícil o el rebuig a alguns moviments socials que no compartien.

El partit va utilitzar molt les xarxes socials, com Twitter, Facebook i YouTube, per difondre els seus missatges. Els seus continguts eren curts, clars i fàcils de recordar, amb un llenguatge directe que buscava connectar amb persones que no se sentien representades pels partits tradicionals. Aquesta estratègia va resultar molt eficaç, ja que va permetre que Vox arribés ràpidament a una gran quantitat de ciutadans, especialment joves i persones descontentes amb la política habitual.

2.3.1.3 Consolidació a les eleccions generals i l'auge nacional

El 2019, Vox va participar per primera vegada amb força a les eleccions generals i va obtenir un resultat històric: es va convertir en la tercera força política a Espanya, amb un nombre significatiu de diputats al Congrés. Aquest resultat va suposar una gran sorpresa per a molts observadors polítics, ja que el partit havia començat només sis anys abans com una formació gairebé marginal.

L'ascens de Vox es va basar en diversos factors: la seva capacitat per connectar amb els votants descontents, la defensa d'un discurs molt clar sobre la unitat d'Espanya i la crítica als partits tradicionals, la utilització de les xarxes socials per difondre el seu missatge de manera directa i constant. A més, el partit va aconseguir captar l'atenció mediàtica, ja que molts dels seus líders tenien una presència pública activa i no evitaven la polèmica.

2.4 Propaganda⁷

2.4.1 Definició

L'enciclopèdia defineix la paraula propaganda com “manera d'influir en l'opinió pública a fi d'aconseguir conductes col·lectives encaminades vers certes metes religioses, socials, polítiques, etc.” (Propaganda. (n.d.))

La propaganda és una manera de comunicar que no busca informar de forma neutral, sinó que té com a intenció convèncer a la gent perquè pensi d'una determinada manera o actuï com vol qui envia el missatge. Aquesta comunicació no és innocent ni imparcial, sinó que està molt pensada i planificada per influir en les idees, les emocions i les decisions de les persones.

A diferència d'una notícia o una informació objectiva, que intenta explicar els fets tal com són, la propaganda tria només algunes parts de la realitat i les presenta de manera que benefici una ideologia, un partit polític, un líder o una causa. Sovint, utilitza emocions com la por, la ràbia, l'orgull o l'odi per fer que la gent reaccioni i es posi de part el missatge que es vol transmetre.

Una de les estratègies més habituals és simplificar problemes molt complexos, presentant-los com si tinguessin una sola causa i una sola solució. També pot passar que s'amaguin informacions importants o es diguin mitges veritats per confondre al públic. A vegades, fins i tot es poden dir mentides directament, si això ajuda a fer que més gent es cregui el missatge.

La propaganda pot aparèixer en molts llocs diferents: a la televisió, a la ràdio, als diaris, als cartells del carrer, i, sobretot avui dia, a internet i a les xarxes socials com Instagram, TikTok o YouTube. També pot sortir en discursos de polítics, en vídeos virals, en cançons o en missatges que es fan populars i es comparteixen molt.

⁷ (Concepto, n.d.)

Tot i que moltes vegades no ens n'adonem, la propaganda és present en la nostra vida quotidiana. Per això és important tenir esperit crític, aprendre a analitzar els missatges que rebem i preguntar-nos qui els ha fet, per què i amb quina intenció.

Així podem evitar que ens manipulin o ens facin creure que no són certes.

2.4.2 Origen de la propaganda

La propaganda existeix des de l'Antiguitat, sobretot en els primers imperis, que tenien territoris molt grans i molta població. Com que era molt difícil comunicar-los decisions del govern, tothom només amb reunions, es van inventar diferents formes per fer arribar els missatges a la gent: textos gravats a la roca, pintats en grans pedres o llegits en veu alta per persones que anaven de poble en poble.

Aquests missatges no sempre explicaven fets reals o objectius. Sovint es feien servir per fer que la gent estimés el rei, obeís les seves ordres o odiés els enemics. És a dir, eren missatges que volien influir en la manera de pensar de les persones, i això és el que es coneix com a propaganda. Aquesta sempre ha estat una eina per controlar la població o aconseguir que la gent fes el que volia el poder.

Els primers textos de propaganda coneguts són del segle III abans de Crist. Es van trobar a l'Índia, escrits sobre columnes i roques en ciutats importants. Són els Edictes d'Ashoka, i en ells es parlava només models morals, religiosos i polítics que la gent havia de seguir.

2.4.3 Característiques⁸

En general, la propaganda es caracteritza pel següent:

- Convèncer de la veritat o la falsedat d'un fet o reflexió concreta.
- Les dades presentades per augmentar la postura, encara el cas tenir un origen cert, s'arriben a forçar per posar-se al servei d'una causa o ideologia.
- Normalment, existeix un gran control sobre el discurs que es construeix per la defensa d'un posicionament concret, que tendeix a ser l'únic correcte i vàlid.

⁸ (n.a, 2025)

- Les idees es transmeten de manera seductora, apel·len l'empatia, per atrapar el públic objectiu al qual es dirigeix a través de les emocions generades en ell.

2.4.4 Tipus de propaganda⁹

Hi ha diferents tipus de propaganda que es pot classificar d'acord amb el context en què es troba i amb la finalitat específica a la qual és dirigida.

2.4.4.1 Propaganda electoral

Apareix a èpoques de consulta popular, referèndums, eleccions o qualsevol altre tipus de comerç, per promoure determinats partits, idees o candidats entre els votants.

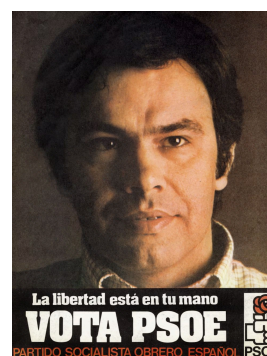

Figura 1¹⁰: Cartell de propaganda electoral

2.4.4.2 Propaganda de guerra¹¹

La propaganda de guerra és una manera de comunicar pensada per influir en la gent durant un conflicte. Es fa servir per fer creure que el mateix exèrcit és fort i que l'enemic és dolent. Això ajuda a animar les tropes i espantar els rivals.

Aquest tipus de propaganda també es coneix com a guerra psicològica, perquè busca controlar els pensaments i sentiments de les persones.

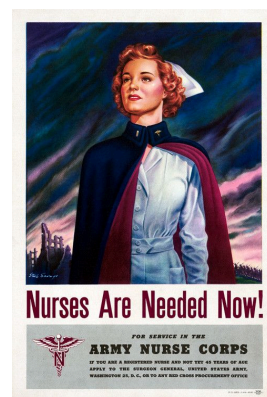

Figura 2¹²: Cartell de propaganda de guerra

⁹ (Sojo, n.d.) (Alvarado, n.d.)

¹⁰ (n.a, 2017)

¹¹ (Curros, 2004)

¹² (Savage, 1944)

2.4.4.3 Propaganda política

La propaganda política és la difusió d'idees per influir en l'opinió pública i el vot, sovint amb tècniques de manipulació. Té orígens antics, al segle XX, amb els mitjans de masses, esdevingué clau en guerres dictadures i democràcies, amb exemples com la propaganda bolxevic i nazi. Actualment, utilitza internet i xarxes socials, reduint els missatges a formes molt simples.

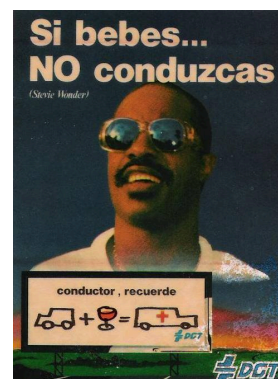
Figura 3¹³: Cartell de propaganda política

2.4.4.4 Propaganda social

La propaganda social és un tipus de comunicació publicitària que té un caràcter persuasiu, és pagada, intencionada i amb un objectiu concret, però que es posa al servei de causes d'interès social. No busca beneficis comercials, sinó aconseguir efectes que ajudin, a curt o llarg termini, al desenvolupament social o humà. Pot formar part, o no, de programes destinats a promoure canvis i a crear consciència a la societat.

Figura 4¹⁴: Cartell de propaganda social

2.4.5 La propaganda a la política¹⁵

La propaganda política és la publicitat que es fa per difondre idees polítiques amb l'objectiu d'influir en l'opinió pública perquè segueixi una conducta determinada o perquè voti d'una manera concreta. Hi ha propaganda que utilitza tècniques de manipulació perquè el públic no s'adoni de la seva intenció política, com passa amb certes maneres d'explicar les notícies o amb publicitats institucionals, tant en règims dictatorials com democràtics.

Aquest tipus de propaganda, juntament amb la que adapta el missatge polític de forma interessada per a diferents sectors de la població, ha fet que el concepte tingui sovint un sentit negatiu.

¹³ (Wensky, 2019)

¹⁴ (Bargueño, 2022)

¹⁵ (Montagut, 2024) (Montagut, 2016)

La propaganda política existeix des de l'Antiguitat, les revolucions liberals van donar lloc a la formació de l'opinió pública, que va créixer ràpidament quan els estats liberals es van convertir en democràtics, amb sufragi universal i eleccions com a element central. Amb l'arribada dels mitjans de comunicació de masses, la propaganda es va convertir en una eina clau per a governs i partits polítics.

Els bolxevics van destacar en l'ús de la propaganda. El leninisme la considerava essencial, juntament amb el treball teòric i l'agitació política. Tant el leninisme com el feixisme i fins i tot les democràcies van comprendre que les persones no només actuaven per interès o per obligació, sinó que calia motivar-les amb idees i projectes atractius que calia difondre.

El segle XX va començar amb grans campanyes de propaganda política. Als Estats Units, per exemple, se'n va fer per convèncer la població, inicialment contrària, d'entrar a la Primera Guerra Mundial. A la Gran Bretanya, el diari de *Daily Mail* va difondre històries sobre atrocitats alemanyes. Durant aquesta guerra, la propaganda va servir tant per animar la població a suportar les dificultats com per desanimar l'enemic.

Entre guerres, amb l'ascens dels totalitarismes, la propaganda va arribar a extrems de manipulació total. Hitler defensava que una gran mentida era més fàcil de creure per la població que una de petita, i aquesta idea va inspirar tot el sistema propagandístic nazi, dirigit per Goebbels, autor de la famosa frase "una mentida repetida mil vegades es converteix en veritat".

La propaganda política també es relaciona amb el periodisme, quan la informació es barreja amb opinió. Avui dia, per influir en l'opinió pública, la propaganda i la publicitat utilitzen internet i les xarxes socials. El màrqueting polític simplifica tant els missatges que aquests queden sense matisos i sense possibilitat d'anàlisi profunda.

2.4.6 Propaganda a l'extrema dreta

L'extrema dreta fa servir molt la propaganda per arribar als joves, especialment als nois, fent servir missatges que toquen les seves emocions i frustracions.

Molts d'aquests joves es troben en situacions difícils: tenen feines temporals, estan a l'atur o se senten perduts en una societat que canvia ràpidament. Alguns pensen que han perdut privilegis que abans tenien pel fet de ser homes, i culpen el feminisme, les dones, els immigrants o les persones LGTBI del seu malestar.

L'extrema dreta aprofita aquests sentiments per fer-los sentir importants. A través de vídeos, mems, *influencers* i xarxes socials, envia missatges que els fan creure que ells són les veritables víctimes i que han de "lluitar" per recuperar el seu lloc. Això pot portar-los a creure en idees masclistes, racistes o violentes.

Internet juga un paper molt important en aquest procés. Molts joves passen hores connectats i acaben entrant en grups o pàgines on només es comparteixen idees semblants. Això crea una "bombolla" on sembla que tothom pensa igual, i això reforça encara més les seves opinions.

2.4.6.1 Propaganda de l'extrema dreta els últims anys

Durant els últims, especialment durant la pandèmia de la COVID-19 l'any 2020, l'extrema dreta va trobar un context favorable per augmentar la seva influència, aprofitant el malestar social, el cansament davant les restriccions i la recerca d'explicacions simples. Les plataformes digitals es van convertir en eines clau per ampliar els seus missatges, crear comunitats afins i captar nous seguidors. Aquest entorn combinava espais públics com Twitter (en aquell moment, ara X), Facebook o YouTube, on es mostrava una imatge més "acceptada" per arribar a molta gent, amb canals privats a Telegram o WhatsApp, on s'organitzaven accions, es compartien tècniques i es radicalitzava el discurs amb poc o gens de control.

Els algoritmes de recomanació i el fenomen de les “bombolles de filtre” van reforçar aquest procés, aïllant els usuaris en ambients ideològics tancats i fent-los creure que les seves idees tenien un suport molt ampli. A això s’hi va afegir l’ús massiu de *bots* i comptes automàtiques, que multiplicaven la difusió de missatges extremistes, campanyes de desinformació i teories conspiratives sobre la pandèmia.

La digitalització va permetre que idees marginals, abans limitades a grups reduïts, arribessin a l'àmbit polític i mediàtic. Líders i partits d'extrema dreta es van presentar com a defensors de les llibertats civils davant les restriccions sanitàries, atraient persones que no necessàriament compartien la seva ideologia.

En conjunt, aquesta estratègia ha augmentat la polarització social i ha afeblit la confiança de les institucions democràtiques.

2.5 Xarxes socials i l'extrema dreta (digitalització de la propaganda)

Segons un article de *Público*, a les eleccions europees del 9 de juny de 2024 la dreta radical europea va aconseguir un resultat històric: si el 2004 havia obtingut un 8,3% dels vots, ara arribat fins al 24,7%. Aquest creixement tan gran no s'explica només per factors polítics tradicionals, sinó també per l'ús intensiu de les xarxes socials com a espais de propaganda i manipulació.

L'extrema dreta ha creat una “bombolla de desinformació” a internet, especialment a xarxes com X (abans Twitter), YouTube, Instagram o TikTok. En aquests espais es difondran missatges pensats per provocar emocions fortes i no per aportar dades reals o arguments raonats. El contingut se centra a deshumanitzar determinats col·lectius, com les persones immigrades, el col·lectiu LGTBIQ+ o el feminisme.

També es promou el negacionisme del canvi climàtic o de la violència de gènere, i s'impulsen teories conspiratives sense base científica.

2.5.1 Estratègies de Vox a les xarxes socials¹⁶

- Missatges simples i emocionals

Vox fa servir missatges breus, directes, i fàcils de recordar. Normalment, són frases que interposen a les emocions i que es poden compartir amb facilitat, com ara “España unida” o “No a la inmigración ilegal”. Segons un estudi de la Universitat Pompeu Fabra, la ultradreta utilitza “missatges simples i repetitius” per reforçar la identitat dels seus seguidors.

- Creació de comunitat

El partit adapta els seus missatges a diferents grups socials: joves que defensen la identitat nacional, ciutadans descontents amb la política tradicional o persones preocupades per la immigració. Aquesta estratègia de segmentació els permet arribar a públics molt diversos.

¹⁶ (Capdevila, 2023) (López, 2016)

- Ús de vídeos i imatges

Els vídeos curts, els mems i les imatges amb frases contundents són una de les eines més efectives de Vox. Aquest tipus de continguts es consumeixen ràpidament i es comparteixen molt, cosa que els permet arribar a un públic ampli sense dependre tant de la premsa tradicional.

- Reacció ràpida i polèmica

Vox també es caracteritza per reaccionar ràpidament davant notícies o polèmiques. Això dona protagonisme en moments clau i els permet situar-se al centre del debat públic. A més, solen utilitzar discursos polèmics que generen confrontació i que es difonen fàcilment a les xarxes. Segons la Universitat de Barcelona, el partit fa servir “estratègies de confrontació i discurs de xoc” per cridar l’atenció i fer-se un espai als mitjans.

2.5.2 Qui són els més influenciats?¹⁷

Els col·lectius més influenciats per aquests missatges acostumen a ser tres.

Els joves i adolescents, que passen moltes hores connectats i sovint encara no disposen d’una mirada crítica prou desenvolupada. Això els hi fa més vulnerables a discursos simples i respectius, especialment quan arriben en forma de mems o vídeos curts amb un to aparentment divertit.

Després, les persones que se senten excloses o descontentes amb la seva situació socioeconòmica tendeixen a ser especialment sensibles a aquests missatges.

Davant de problemes complexos com l’atur, la inestabilitat o la pèrdua d’oportunitats, l’extrema dreta ofereix explicacions ràpides que assenyalen un culpable concret, com la immigració, les institucions o el feminisme, i això pot resultar atractiu per a qui busca respostes senzilles.

¹⁷ (Miranda et al., 2020) (Castro & Díaz, 2021, #)

I finalment, també són més influenciats aquelles persones amb poc accés a informació contrastada o que no disposen d'eines per analitzar críticament les fonts. Aquestes persones poden assumir com a certes notícies falses o teories conspiratives que circulen amb gran facilitat a les xarxes.

2.5.3 Per què els adolescents són fàcils d'influenciar?¹⁸

L'adolescència és una etapa de la vida molt especial i complicada. És el moment en què una persona deixa de ser un nen, però encara no és del tot adult. En aquests anys passen molts canvis físics, emocionals i socials. Tot això fa que els adolescents siguin més sensibles i més vulnerables a les influències externes, com ara les xarxes socials, la televisió, la música o fins i tot els discursos polítics.

Un dels motius principals és que la seva identitat encara està en construcció. Els adolescents busquen saber qui són, què pensen i a quin grup volen pertànyer. Per això sovint necessiten referents: poden ser cantants, actors, *influencers* o polítics que transmetin missatges clars i fàcils d'entendre. Quan una persona jove troba un discurs que li dona seguretat i li fa sentir part d'un grup, és més fàcil que l'accepti sense qüestionar-lo gaire.

Un altre factor és la importància del grup d'amics i de la pressió social. En aquesta etapa, els adolescents valoren molt el que pensen els altres companys. Volen encaixar, sentir-se acceptats i no quedar exclosos. Si en grup comparteix una opinió o una moda, és molt probable que tots acabin adoptant-la, encara que no hi estiguin completament d'acord.

També, cal destacar que el pensament crític encara no està completament desenvolupat. Encara que a l'institut s'ensenya a analitzar, comparar fonts i qüestionar informacions, moltes vegades els adolescents poden creure notícies falses o discursos simplificats. Això passa perquè encara no tenen prou experiència per distingir entre informació veraç i manipulació.

¹⁸ (Miranda et al., 2020) (Capdevila, 2023) (Castro & Díaz, 2021) (*Creix La Bretxa De Gènere Entre Els Joves Europeus En El Vot Favorable a L'extrema Dreta, Segons Un Estudi Amb La Participació De La UPF*, 2025) (TV3, 2025)

A més, els adolescents viuen les emocions amb molta intensitat. Les coses bones es viuen molt alegrement i les dolentes amb molta tristesa o ràbia. Els missatges que provoquen mocions fortes. Per exemple, un discurs polític que diu “els teus problemes són culpa d'aquest grup” és senzill, emocionant i fàcil de recordar.

Amb tot això hi ha el paper de les xarxes socials. Els adolescents hi passen moltes hores i estan exposats constantment a vídeos, notícies i publicacions. Els missatges es repeteixen una vegada i una altra, i això fa que puguin semblar més normals o més veritat del que realment són. A més, les xarxes utilitzen algoritmes que mostren allò que més agrada a l'usuari, i això reforça encara més una mateixa idea

A més, a les eleccions al Parlament Europeu del juny del 2024, la dada destacada va ser que els votants més joves van donar un suport històric a aquests partits, molt més alt que en altres grups d'edat.

Un estudi publicat a la revista *Journal of European Public Policy* i fet per investigadors de diverses universitats europees (entre elles la UPF) ha analitzat aquest fenomen. Els resultats mostren que el creixement del suport juvenil a l'extrema dreta es deu sobretot als homes joves. El 2024, més del 21% d'ells va votar aquests partits, mentre que entre les dones joves només ho va fer un 14%. Això crea bretxa de gènere clara: els nois voten molt més l'extrema dreta que les noies.

Segons els autors, aquesta diferència no és només una qüestió d'edat, sinó que té un component generacional. És a dir, les noves generacions (generació Z i mil·lennistes, de 16 a 29 anys) mostren actituds i comportaments polítics diferents respecte als adults de més edat. El sorprenent és que aquest resultat és “contradictori”: les teories clàssiques de la política solien predir que serien les dones les menys conservadores i que la diferència amb els homes seria petita, però ara es veu que entre els joves la distància és molt més gran.

Algunes de les causes que creuen els investigadors per explicar aquestes dades són:

- Problemes econòmics: molts joves, i especialment molts nois, viuen la inestabilitat laboral i la dificultat d'emancipar-se com una frustració. Alguns d'ells perceben els avenços de les dones en educació i feina com una mena de competència directa.
- Canvis culturals i de gènere: els avenços en igualtat i feminisme donen més poder i seguretat a les dones joves, però poden provocar que alguns homes se sentin insegurs o amenaçats en el seu paper tradicional.
- Influència de les xarxes socials: les plataformes digitals amplifiquen molt els discursos de l'extrema dreta i el que alguns anomenen *manfluencers* homes amb gran visibilitat que difonen missatges antifeministes i canalitzen la frustració masculina cap a idees radicals.

L'estudi adverteix que aquesta bretxa de gènere en el vot juvenil pot tenir conseqüències molt serioses per al futur de les democràcies europees. D'una banda, perquè els partits d'extrema dreta poden aprofitar els bons resultats a les eleccions europees per créixer encara més en les eleccions estatals. De l'altra, perquè el vot jove és clau a llarg termini: les primeres experiències polítiques i els primers vots marquen les preferències de tota la vida. Si molts nois joves comencen votant l'extrema dreta, és probable que la continuïn votant quan siguin adults.

A més, els investigadors assenyalen que, si aquesta tendència continua, el suport a l'extrema dreta podria créixer de manera sostinguda en els pròxims anys. Això representaria un risc de retrocés democràtic, perquè aquests partits solen qüestionar drets, institucions i consensos bàsics de les societats europees.

2.6 Política a les aules

A les aules de l'ESO, la política no sempre es reballa de manera directa, però sí que hi és present en moltes situacions. Normalment apareix a assignatures com Filosofia o Ètica. A més pot sortir a les classes d'Història quan s'expliquen períodes polítics concrets, o fins i tot a les tutories quan es tracta el tema de la convivència, la participació i la responsabilitat com a ciutadans.

A la pràctica, molts professors intenten explicar la política amb exemples propers perquè l'alumnat pugui entendre conceptes que, a primera vista, semblen molt llunyans. Per exemple, quan es parla de democràcia, es pot fer d'eleccions per veure com es reparteixen els vots. Aquestes activitats ajuden a veure que la política no és només cosa dels polítics, sinó que també forma part de la vida quotidiana.

També és habitual que a classe es comentin notícies d'actualitat, com unes eleccions generals, una nova llei o una polèmica política. A partir d'aquí, es genera debat i es treballa el pensament crític, ja que no tots els alumnes pensen el mateix ni tenen les mateixes opinions.

És aquí on es veu clar que parlar de política a l'aula pot ser complex: el professor ha d'evitar donar una visió partidista i, al mateix temps, ha d'animar els estudiants a reflexionar i argumentar.

A més, alguns centres utilitzen materials concrets per fer més entenedor el funcionament de les institucions. Per exemple, vídeos que expliquen com es reparteixen els escons al Congrés, o documents de la Unió Europea on s'exposen valors com la dignitat, la llibertat o la igualtat. També hi ha professors que introdueixen recursos més creatius, com curtsmetratges que parlen de corrupció i de democràcia, o jocs interactius en què els alumnes poden fer de governants i comprovar quines dificultats té la presa de decisions.

3. Part pràctica

3.1 Anàlisi del formulari

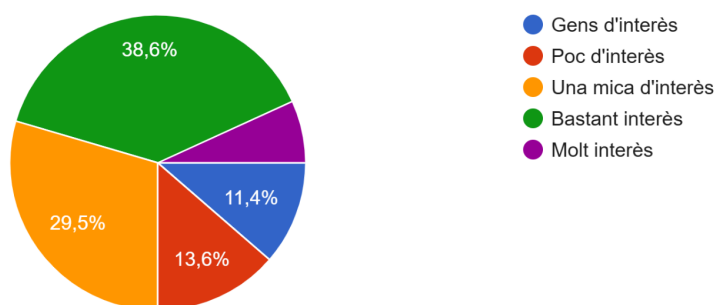
Un dels objectius de la meua part pràctica era poder analitzar i veure el que els nens i nenes de 4t de l'ESO coneixien sobre la política, l'extrema dreta i d'on venia aquest coneixement a més de veure també algunes de les seves opinions.

Al formulari, vaig obtenir 44 respostes en les quals vaig poder observar el següent:

A la primera pregunta vaig poder observar que el 74% dels alumnes que van respondre, tenen bastant d'interès o una mica d'interès per la política. D'altra banda, una tercera part tenen o poc interès o gens.

Quin interès tens per la política en general?

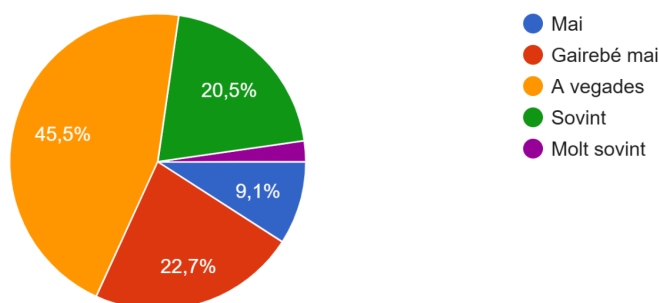
44 respostes

La segona pregunta em va fer veure que sí que hi parlen de política de vegades, la gran majoria, llavors sí que podria ser un tema de parla entre els adolescents amb els seus amics o familiars. Encara que hi ha bastant gent que tampoc en parla gaire o res.

Amb quina freqüència parles de política amb els teus amics o familiars?

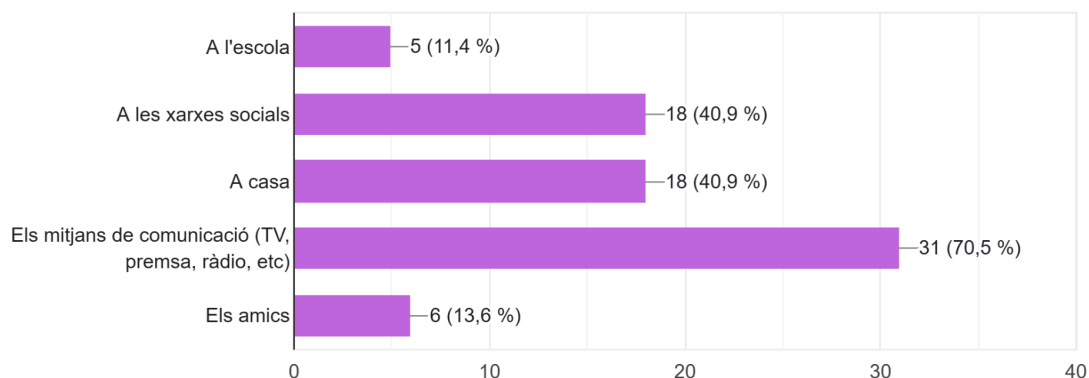
44 respostes

En aquesta pregunta es pot observar que el 70% dels alumnes s'informen pels mitjans de comunicació com la TV, premsa, ràdio, entre altres. Encara que també un 40% s'informa per les xarxes i a casa. Mentre que la resta, és a dir un 13% aprox. s'informen per l'escola o amb els amics.

On creus que reps més informació sobre política?

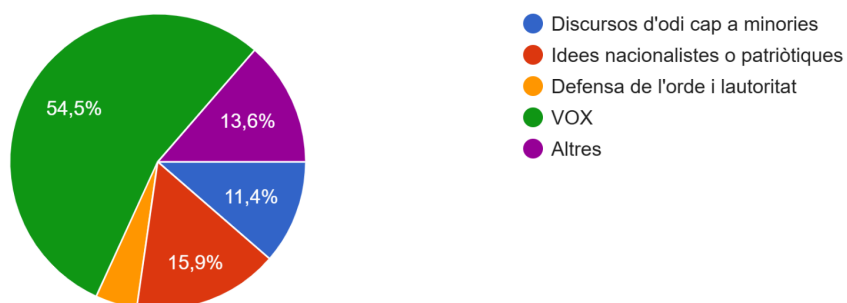
44 respostes

Un 54,5% dels votants, el terme "extrema dreta" els hi fa referència a VOX, un dels partits d'extrema dreta actual a Espanya. A un 15,9% els hi recorda a idees nacionalistes o patriòtiques. Un 11,4% a discursos d'odi cap a minories, a una minoria molt clara a la defensa de l'ordre i l'autoritat. Finalment a un 13,6% a altres.

Quan escoltes el terme "extrema dreta", què és el primer que et ve al cap?

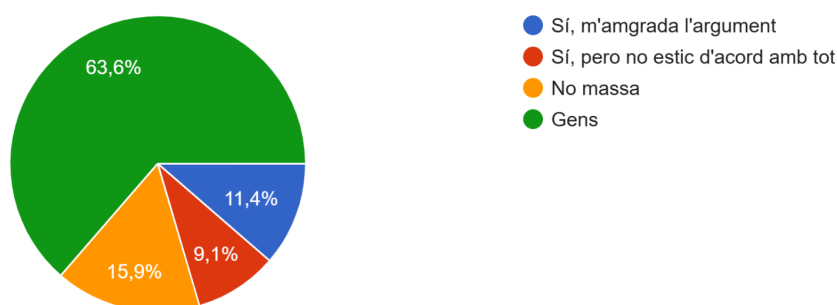
44 respostes

Els alumnes de 4t que han participat en l'enquesta com es veu a les respostes a la gran majoria no els sembla interessant el discurs de l'extrema dreta. Però a una tercera part dels participants o si els agrada, però no en tot o si els agrada tot l'argument d'aquesta.

Trobes interessant el discurs de l'extrema dreta (per exemple: opines que l'argument de Vox és vàlid?)

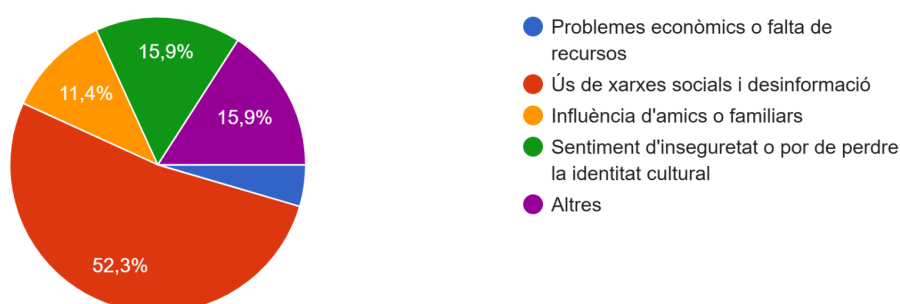
44 respostes

L'ús de xarxes socials i la desinformació segons la meitat dels participants són factors que influeixen en el fet que els adolescents s'apropin a l'extrema dreta. El 15,9% pensa que és pel sentiment d'inseguretat o por de perdre la identitat cultural. L'11,4% diu que és per la influència d'amics o familiars. El 15,9% és per altres i una petita part per problemes econòmics o falta de recursos.

Quins factors creus que influeixen més en el fet que els adolescents s'apropin a l'extrema dreta?

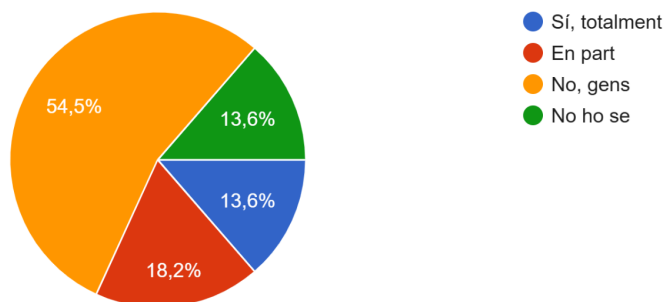
44 respostes

Dels joves que han participat en l'enquesta, el 54,4% no està gens d'acord a dir que l'extrema dreta ofereixi solucions reals als problemes socials. Un 18,2% una mica sí que ho pensen. Un 13,6% sí que ho pensen totalment, i la mateixa part no ho sap.

Consideres que l'extrema dreta ofereix solucions reals als problemes socials?

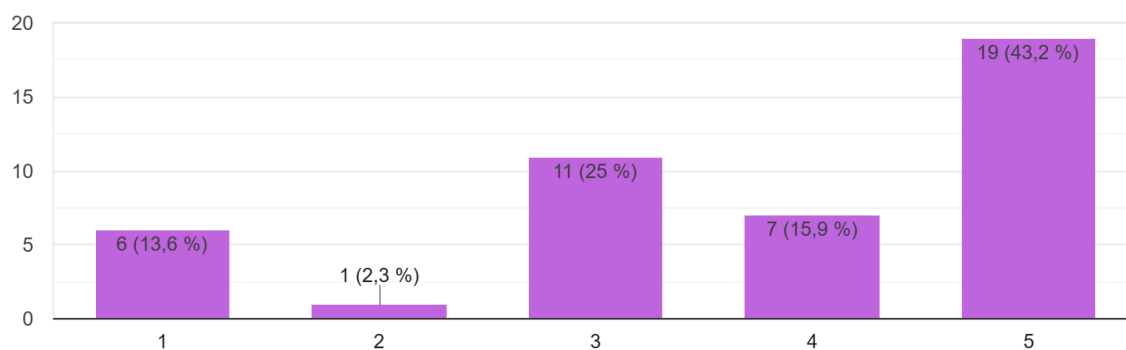
44 respostes

En una escala de l'1 al 5, entre el 4 i el 5 els participants ho consideren perillós aquest auge de l'extrema dreta. Amb un 3 hi ha un 25% dels participants i un 13,6% pensen que no és gens perillós.

En una escala de l'1 al 5, com consideres de perillós l'auge de l'extrema dreta a Espanya?

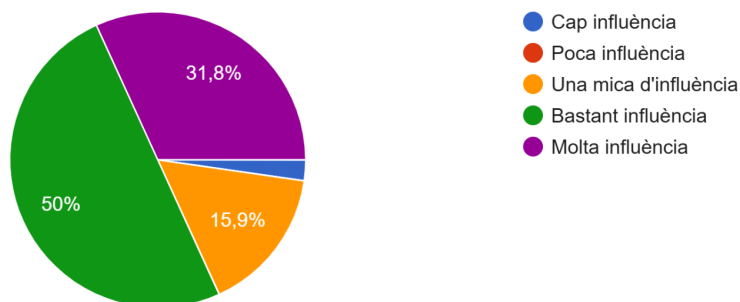
44 respostes

El 50%, és a dir, la meitat dels enquestats diuen que les xarxes socials si tenen bastant influència en les opinions polítiques, a més del 31,8% que pensen que tenen molta influència. Un 15,9% pensa que una mica i una petita part cap influència.

Quina influència creus que tenen es xarxes socials en les opinions polítiques dels adolescents?

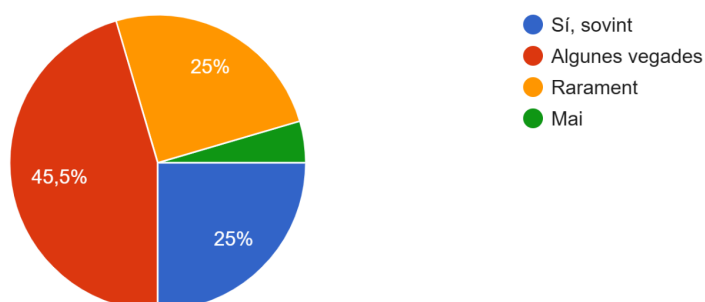
44 respostes

El 45,5% dels participants algunes vegades si han vist contingut relacionat amb l'extrema dreta a les xarxes socials. Un 25% sovint ho veuen i un altre 25% rarament. I la petita part que queda no n'ha vist mai.

Has vist alguna vegada contingut relacionat amb l'extrema dreta a les xarxes socials?

44 respostes

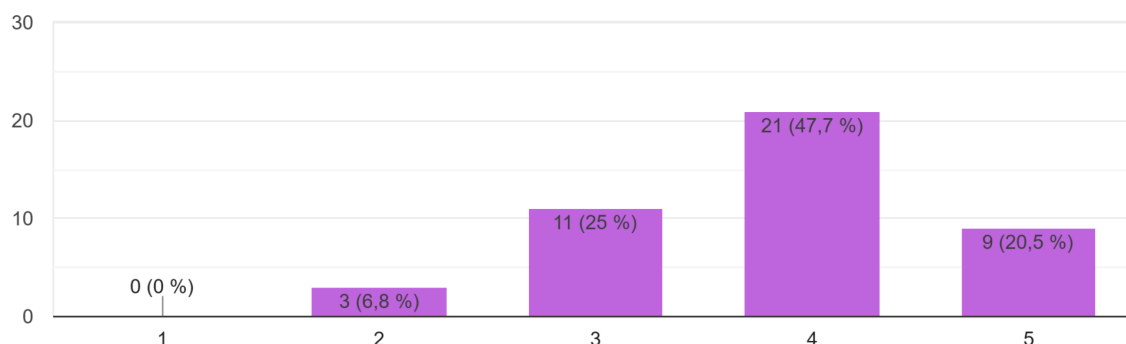

L'auge de l'extrema dreta entre els joves

Aquesta escala he pogut veure que un 67,7% sí que pensen que les xarxes socials sí difondre'n les ideologies d'extrema dreta entre els joves. Mentre que la resta dels votants, un 30% no ho pensen tant.

En una escala de l'1 al 5, fins a quin punt creus que les xarxes socials poden ajudar a difondre ideologies d'extrema dreta entre els joves?

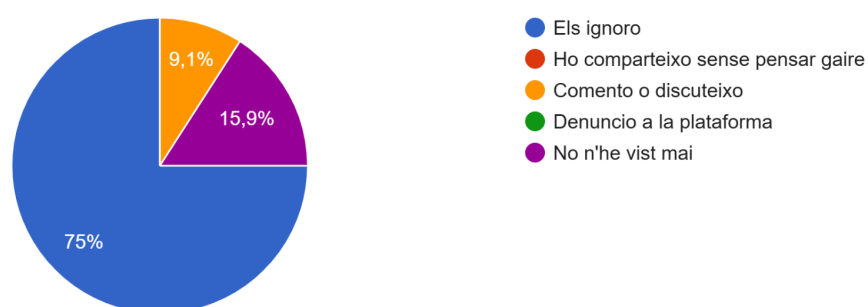
44 respostes

En la següent pregunta vaig observar que el 75% dels participants ignoren aquests missatges radicals o d'odi quan els veuen a les xarxes socials, mentrestant, un 15,9% diuen que no n'han vist mai. I un 9,1% comenta o discuteix els missatges.

Quan veus missatges radicals o d'odi a les xarxes socials, com acostumes a reaccionar?

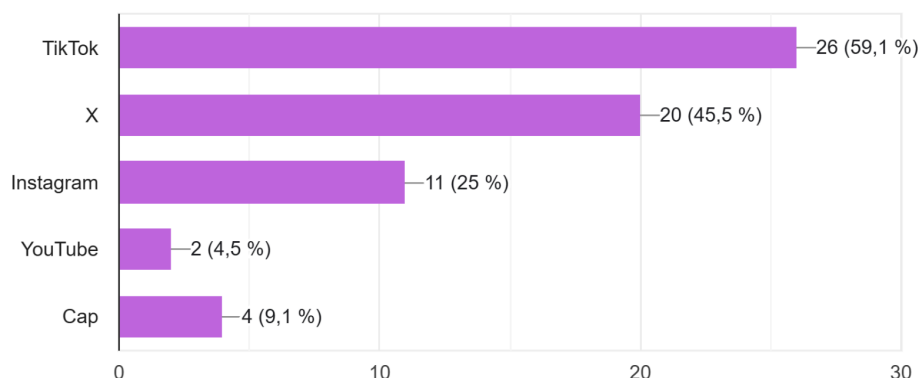
44 respostes

On els alumnes veuen que es parla més de política és a l'aplicació de TikTok, és a dir un 59,1%, un 45,5% ho veu a X (Twitter), a més un 25% a Instagram i alguns o no ho veuen a cap lloc o a YouTube.

Quina és la xarxa social on creus que és parla més de política?

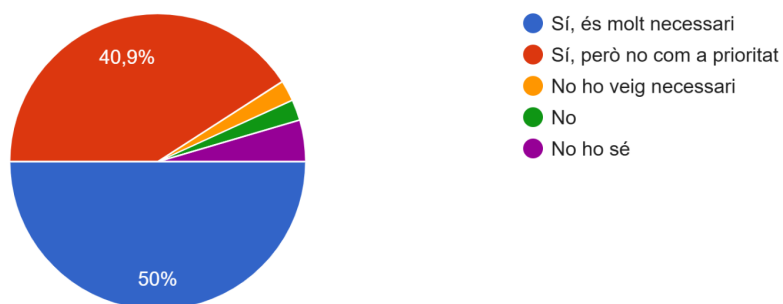
44 respostes

El 50% dels participants diuen que en efecte, a l'escola és molt necessari ensenyar a identificar i analitzar continguts polítics i de desinformació a les xarxes. Un 40,9% pensen que sí, però que no com a prioritat entre que la minoria no ho veu necessari o no ho saben.

Creus que l'escola hauria d'ensenyar a identificar i analitzar continguts polítics i de desinformació a les xarxes?

44 respostes

3.1.1 Conclusions formulari

Un cop he analitzat el formulari, he pogut extreure diferents conclusions on algunes són oposades a la meva hipòtesi del treball.

Principalment, jo pensava que els participants no tindrien molt d'interès per la política en general, però, he pogut observar que la gran majoria sí que té interès o almenys més del que jo m'esperava. Altres respostes que m'han sorprès, com, d'on extrauen la informació sobre política, jo pensava que els participants respondrien que s'informen per les xarxes socials, però, la gran majoria han dit que s'informen pels mitjans de comunicació com TV, ràdio, premsa, etc.

3.2 Tutoria 4t

A la meua part pràctica he volgut crear un disseny d'una tutoria pels alumnes de quart. On, l'objectiu d'aquesta és poder verificar de primera mà que passava si parlàvem de política. També volia esbrinar d'on reben la informació per formular les seves opinions polítiques.

Per poder crear aquesta tutoria necessitava ajuda d'alguns professors per saber com ho podria tractar i sentir algunes de les seves opinions, ja que pot ser un tema força sensible. Per això els hi vaig fer unes entrevistes que a continuació veureu un breu resum i als annexos del treball tindreu l'entrevista escrita.

3.2.1 Entrevistes

Per poder plantejar la tutoria pels nens i nenes de 4t, vaig fer dues entrevistes a dos professors d'un institut. Pere i Mireia, professors del departament de Socials.

3.2.1.1 Pere

Segons el Pere, sí que es pot parlar de política a classe, però cal fer-ho amb respecte i responsabilitat. Els professors tenen molta influència i no han d'imposar les seves idees, sinó ajudar els alumnes a tenir un pensament crític.

No es tracta de parlar de partits polítics, sinó de valors democràtics com el respecte, la tolerància, la llibertat d'opinió i la convivència. A classe s'han de poder escoltar totes les opinions, sempre amb educació i diàleg.

En Pere també diu que molts joves s'informen a través de xarxes socials, on sovint hi ha missatges curts i informació poc fiable. Per això, és important aprendre a distingir entre informació i opinió i buscar fonts segures com TV3, RTVE o diaris.

Creu que parlar de política és necessari per entendre com funciona el nostre país i per aprendre a pensar críticament. L'objectiu no és convèncer ningú, sinó ensenyar a reflexionar i a respectar les idees dels altres.

3.2.1.2 Mireia

Després vaig entrevistar a la professora Mireia. La Mireia pensa que parlar de política a classe és molt important, perquè la política afecta coses del dia a dia com l'educació, la sanitat o el medi ambient. A classe vol que els alumnes aprenguin a pensar per si mateixos i desenvolupin el pensament crític. Ella parla de política sense posar límits, però intenta ser tan objectiva com sigui possible, tot i que diu que és difícil no deixar-se influir per les seves pròpies idees.

Explica que no hi ha cap llei que prohibeixi parlar de política ni de partits i que es poden utilitzar com a exemples per entendre millor els temes. Tot i això, molts professors ho eviten per por a problemes o malentesos. També diu que és difícil evitar conflictes entre alumnes, ja que cadascú té idees diferents, però que el debat és bo si es fa amb respecte i escoltant els altres.

Destaca que és important aprendre a diferenciar informació d'opinions, perquè no sempre és fàcil. Per això recomana mirar diverses fonts, comprovar la informació i ser crítics amb les xarxes socials. Parlar de política ajuda els joves a entendre millor el món i a formar opinions pròpies de manera responsable.

3.2.1.3 Conclusions entrevistes

A partir de les dues entrevistes amb el Pere i la Mireia, la meva conclusió es que parlar de política a classe és necessari i útil per a la formació dels joves. Tant el Pere com la Mireia coincideixen que la política forma part de la vida quotidiana i influeix en aspectes com l'educació, la sanitat o el medi ambient. Per això, consideren que l'escola ha de ser un espai on es pugui debatre sobre temes polítics amb normalitat.

Tots dos insisteixen que no es tracta d'imposar ideologies, sinó d'educar en pensament crític. Els professors no haurien de transmetre les seves idees personals, sinó ajudar els alumnes a reflexionar, fer preguntes, argumentar i respectar les opinions diferents.

A més, coincideixo en un altre tema i és que molts joves s'informen a través de xarxes socials, on sovint hi ha informació falsa o manipulada. Per això considero que es essencial aprendre a diferenciar entre informació i opinió, contrastar notícies i utilitzar fonts fiables per tenir una visió completa i objectiva dels temes polítics.

En definitiva, a les entrevistes he pogut recollir diferents i alhora molt iguals els seus punts de vista i m'han ajudat a poder crear la tutoria.

3.2.2 Tutoria de política

Un cop vaig fer les entrevistes, vaig començar a pensar en com podria fer la tutoria per parlar sobre diversos temes on l'objectiu era analitzar les seves opinions i veure el que sabien sobre aquests temes.

Aleshores, vaig crear un model de tutoria per a poder seguir un patró per aconseguir que la majoria de la classe participés i poder sentir les seves opinions.

3.2.2.1 Model de Tutoria

Objectius de la sessió:

Aconseguir que els nens i nenes de la classe participin i poder parlar del que pensen del panorama polític actual, i d'alguna manera abocar la participació cap al tema de l'extrema dreta i les xarxes socials

Estructura de la sessió:

1. Inici

- Pregunta per començar: Quan sentiu la paraula política que penseu?
(La política és l'activitat que fan les persones o grups per prendre decisions sobre com s'organitza i com es governa una societat.)
- Sabeu com funciona Espanya: Diferenciar: Parlament, govern, ajuntament, etc.
- Govern (president, ministre (qui són i quants n'hi ha), eleccions...
- Que algú apunti les paraules clau
- Amb les paraules clau intentar descriure-les (govern, eleccions, lleis, societat, sufragi universal, parlament, algun polític, partits...)
- Aclariments

2. Partits polítics (en grups de 4)

- Quins partits coneixeu... (si no surten, mencionar alguns)
- Parlar sobre cadascun que diguin...: PSOE, PP, Esquerra; Podemos; VOX
- Què penseu de les propostes dels partits extrems com ara VOX?

3. Informació: com els hi arriba la informació de política? (dos vídeos de tiktok de dos partits diferents)

- Què veieu quan us surten coses de política?
- Què penseu?
- Quins missatges donen?
- <https://vm.tiktok.com/ZNdnaQFKE/>
- <https://vm.tiktok.com/ZNdnagR5q/>

5. Final

- Padlet: Els alumnes poden expressar el què han après durant la sessió sobre el panorama polític actual.
- <https://padlet.com/lualga/tutor-a-pol-tica-hnzaorepbmagxj1m>

A continuació veureu el model de la tutoria més resumit i clar.

Tutoria Política

Objectiu de la sessió

Aconseguir que els nens i nenes de la classe participin i poder parlar del que pensen de la política, l'extrema dreta i les xarxes socials.

Sessió

Data	Oct 9, 2025
Inici	• Pregunta per començar: Quan senti la paraula política que penseu? • Anotar paraules clau • Amb les paraules clau intentar descriure-les
Partits polítics (grups de 4)	• Quins partits coneixeu...? PSOE, PP, Esquerra; Podemos; VOX • Definir amb els grups els diferents partits. • Posar en comú les definicions. • Què penseu del programa electoral de VOX?
Informació	• Com els hi arriba la info de política? (dos vídeos de tiktak de dos partits diferents) • Què veieu quan us surten coses de política? • Què penseu? • Quins missatges donen?
Final	• Padlet • https://padlet.com/lualga/tutor-a-pol-tica-hnzaorepbmagxj1m

3.3 Experiència

Un cop ja tenia la tutoria organitzada i verificada per la meva tutora, vaig parlar amb un dels professors entrevistats Pere, ell em va aconsellar a quina classe fer-la i es va oferir a què la fes a una hora de la seva classe.

Vaig anar a la classe de 4t B amb una companya meva, Valeria que em va ajudar a apuntar tot el que anaven dient els alumnes.

Figura 5¹⁹: Foto a la tutoria

Figura 6: Foto a la tutoria

Primer, els hi vaig fer la pregunta “que penseu quan sentiu la paraula política?” i la meva companya va anotar les paraules clau a la pissarra per a després intentar definir-les.

Algunes de les paraules que van sortir i que més tard van definir van ser les següents:

- Partits polítics: “Grup de persones que pensen igual per organitzar un país”.
- Parlament: “On es reuneixen els polítics”.
- Vox: “Partido político de extrema derecha”.
- President: “Qui governa el país”.
- Hipocresia: “Cuando dicen que van hacer algo y no lo hacen, mentir”.
- Corrupción
- Votacions

¹⁹ (Figura 5: Font: elaboració pròpia) (Figura 6: Font: elaboració pròpia)

Una vegada les van definir, es van separar en diferents grups, on vaig veure que se separaven per opinions molt semblants entre ells. Després, vaig anomenar diferents partits polítics i ells van escriure algunes frases sobre el que pensaven de cadascun d'aquests. Les respostes que vaig aconseguir recollir van ser les següents:

PSOE:

- “Quedar bien con todos menos con los españoles”.
- “En un principi partit de treballadors ara vol una España socialista”
- “No se”.
- “Partido de izquierdas que busca el liberalismo”.
- “Le da más importancia a los de fuera que a los españoles”.
- “Subir impuestos”.

PP:

- “Vox però menys radical”.
- “Mezcla entre Vox i PSOE”.
- “Partido de derechas conservador”.

Vox:

- “Devolver España a los españoles”.
- “Fora els immigrants i il·legalitzar l'avortament”.
- “Partit d'extrema dreta que volen alguna cosa semblant al franquisme sense ser tan radicals”.
- “No quieren al colectivo LGTB”.

Sumar:

- “Partido político que saca a los violadores a la calle”.
- “Progresistas”.
- “Esquerra defensa els drets de les dones els immigrants i l'LGtBI”.
- “No se”.

Quan van acabar de dir el que pensaven que deien cada partit polític i que pensaven sobre aquests, van continuar parlant entre ells i creant un debat sobre les seves opinions i on a continuació els vaig preguntar d'on treien aquestes opinions o ideologies i que feien amb aquestes idees que els hi arribaven.

On vaig sentir coses com que alguns contrastaven la informació, alguns altres deien que era el que escoltaven a casa o altres frases com “Me la pela basto me dan asco, es mi opinión”.

A continuació els vaig mostrar dos vídeos de TikTok sobre les migracions amb diferents discursos, un del Rufián, portaveu del partit d'Esquerra Republicana Catalana (esquerres) i l'altre del Santiago Abascal, portaveu del partit de Vox (extrema dreta), que són aquests:

- <https://vm.tiktok.com/ZNdnaQFKE/>
- <https://vm.tiktok.com/ZNdnagR5q/>

Aleshores els vaig preguntar que pensaven sobre aquests dos vídeos i vaig rebre respostes com:

- “Santi solo quiere a los legales a esos sí, sin pasaporte no pueden pasar se saltan las normas”.
- “No vienen pq les apetezca, sino por oportunidades”.
- “Que vengan a buscar trabajo, no a robar”.
- “Por algún sitio tienen que empezar”.
- “Roban y solo los retienen por 30 minutos”.
- “No globalizar, no todos vienen a robar, sólo con 17 años no podía tener papeles por ser menor”.
- “Puedes estar a favor de unas cosas y en contra de otras del mismo partido y tienes que ver que te sale más a cuenta”.

Els alumnes van continuar parlant entre ells i debatent on vaig poder analitzar moltes coses i diverses opinions.

Finalment, vaig crear un padlet on els vaig demanar que escriguessin una frase o alguna opinió sobre la tutoria i ells es van involucrar molt i em van deixar unes conclusions molt bones i interessants. Tot i que les respostes no van ser el que jo esperava, tal com explicaré a les meves conclusions.

<https://padlet.com/lualga/tutor-a-pol-tica-hnzaorepbmagxj1m>

Conclusió Xerrada Ultradreta

En aquesta xerrada hem expressat moltes opinions diferents, altres que alguns estaven més d'acord i d'altres menys. Hem pogut escoltar punts de vista variats i reflexionar sobre temes que potser no havíem considerat abans. Crec que això és el més important, ja que gràcies al diàleg podem aprendre i entendre millor les diferents perspectives.

Gisela

Gracias a esta charla he llegado a la conclusión de que muchos jóvenes dejan influenciar su opinión sobre lo que opinan sus amigos, ya que no tienen criterio propio porque están desinformados sobre el tema

La política a día de hoy es completa hipocresía e ignorancia. La democracia no puede funcionar si la gente no tiene unos conocimientos óptimos sobre lo que está votando. No se trata solo de la gente que vota la extrema derecha, también de la derecha, centro derecha, centro izquierda, izquierda y extrema izquierda, personas que se equivocan hay en todos lados. Cualquier persona a día de hoy con tener 18 años ya puedes votar pero la gran mayoría de veces se hace desde lo que se oye por primera vez de algún discurso ya sea a favor o en contra de un partido político pudiendo dar información errónea o puede haber ausencia de ella. Cabe recalcar a día de hoy que también muchos adultos votan sin criterio. Hago también mención a que la gente defiende partidos políticos como si fueran equipos de fútbol, si realmente un partido político no te representa al 100 por 100 no tienes porque votarlo.

Conclusió Xerrada Ultradetra

Estoy en contra de todos los inmigrantes que entran a España y no hacen nada más que robar, violar, y okupar casas, la cosa es que más de la mitad de mujeres de clase están a favor de eso, pero luego cuando le venga Mohamed y les violen, no opinarán lo mismo siguiendo apoyando.

Yo dejo claro que en casi todos los ideales de VOX estoy a favor.

Luego pasando a otra cosa, más de la mitad de la clase están opinando sin tener conocimiento ninguno, ni saber de qué partido es PSOE.

Con esto quiero dejar claro que más de la mitad de la clase son incultos y que hablan sin sentido.

Me parece que en clase ya hay 2 grupos políticos bien posicionados: Extrema Izquierda y los normales.

Saludos y buenas tardes

Conclusió

Yo opino que todas las decisiones son respetables, ya sea partido político de izquierdas o de derechas; además por ser solo jóvenes no significa que estemos desinformados, de hecho muchos jóvenes están más informados que muchísimos adultos. También esta charla me ha servido para darme cuenta de que la gente dice tener mucha empatía, pero si a algún familiar o incluso a ellos les pasase algo malo, su perspectiva de la sociedad cambiaría totalmente.

4. Conclusions

Després d'haver dut a terme la meva recerca, he pogut comprendre millor el perquè d'aquest auge entre els adolescents per l'extrema dreta. He realitzat una part teòrica on he pogut descobrir molt sobre el concepte extrema dreta, la seva història, com es la seva propaganda i en general molts termes interessants i nous coneixements sobre la política a Espanya. A més com promouen aquests discursos i perquè els agrada tant als joves. Entre tot això també he pogut esbrinar com es que es parla de política a les aules, cosa que penso que s'hauria de parlar més o d'explicar que es el que hi ha al món real, i poder tenir cadascun un pensament crític sobre la política.

A l'hora de fer la part pràctica és d'on realment he pogut extreure totes les meves conclusions. Començant perquè vaig realitzar un formulari pels nens i nenes de 4t de l'ESO per poder veure una mica dels seus pensaments i opinions. En aquest formulari vaig poder veure moltes coses interessants que responien els alumnes, on a l'apartat 3.3.1 podeu llegir les conclusions que vaig extreure de totes les respostes i quines van ser les que més em van sorprendre. Encara que vaig rebre prou respostes per poder analitzar el formulari molts alumnes no van voler fer-ho.

Després vaig planificar una tutoria, la qual està explicada a l'apartat 3.3, per presenciar en primera persona el que em deien si parlàvem de política i els comentaris que em feien. En primer lloc, quan els vaig preguntar què pensaven quan sentien la paraula política, la majoria em van dir paraules com partits polítics, parlament, president, hipocresia, corrupció o votacions. Això mostra que tenen una idea bàsica del sistema polític i de les institucions, però també una visió crítica i fins i tot alguna dolenta.

Quan es van separar per grups i van començar a parlar sobre diferents partits polítics (PSOE, PP, Vox i Sumar), vaig veure que molts alumnes ja tenen opinions formades, encara que algunes estaven basades en estereotips o frases fetes. Sovint utilitzaven afirmacions molt simples i carregades d'ideologia, però sense donar arguments.

Això em va fer veure que molts cops repeteixen idees que han sentit a casa, als mitjans de comunicació o a les xarxes socials, sense analitzar-les gaire. Això ho he pogut veure perquè a la tutoria els alumnes explicaven que, quan sortien notícies sobre l'extrema dreta els pares els explicaven el que volien dir i vaig poder sentir comentaris com que els hi deien “los inmigrantes vienen solo a delinquir”

Durant el debat, va quedar clar que alguns alumnes contrastaven informació i intentaven pensar per si mateixos, però altres només repetien opinions sense demostrar interès per entendre-les. Frases com “és la meua opinió i punt” o “ho he sentit a casa” mostrant la influència de l'entorn familiar i social en la construcció de les seves idees.

Els vídeos de TikTok sobre immigració van generar molt debat i van demostrar que és un tema que els preocupa. Les respostes que donaven els alumnes a posicions molt diverses: alguns defensaven el respecte i les oportunitats per a tothom, mentre que d'altres es deixaven portar per prejudicis i generalitzacions. Tot i això, també van aparèixer reflexions interessants, com la necessitat de buscar informació, entendre les causes de la migració o valorar les accions d'un partit més enllà d'un sol tema.

Finalment, els hi vaig compartir un padlet on podien escriure algunes de les seves opinions i em va sorprendre molt, no m'esperava que els alumnes participessin tant. A més al padlet, es pot observar que la política és un tema que genera interès entre els adolescents, però també genera divisió i conflictes. Molts joves volen expressar la seva opinió, però de vegades ho fan sense prou informació o basant-se en idees que han sentit a casa, a les xarxes socials o mitjans de comunicació.

En les opinions apareixen dues postures principals. D'una banda, hi ha joves que defensaven la necessitat d'informar-se millor, escoltar diferents punts de vista i fomentar el respecte en els debats. Reclamen més educació política per poder tenir un criteri propi i no repetir el que diuen altres, la qual cosa penso igual. D'altra banda, hi ha joves que expressen opinions molt radicals, sobretot temes com la immigració o alguns partits polítics. Aquestes opinions, en alguns casos, inclouen prejudicis, generalitzacions i falta d'empatia.

També alguns expliquen que a la tutoria, en molts casos no es van respectar el torn de paraula ni les idees diferents, i es va convertir en el debat una lluita entre “esquerres” i “dretes”.

Un punt important era que al padlet els comentaris de les persones “d’esquerra” posaven els seus noms reals i no un pseudònim com la majoria dels alumnes de “dretes”.

Es pot dir que els adolescents tenen interès per la política i volen participar, però encara es necessita més informació, formació i espais de debat respectuosos. Només així podran construir opinions crítiques, lliures de prejudicis i basades en arguments i valors democràtics.

Molts joves estan molt desinformatos del que volen cada partit polític. I vaig poder veure que molts copiaven els missatges que més s’escolten de cada partit sobretot a les xarxes socials. A més la majoria no contrasta la informació ni intenten demostrar els seus arguments, i es deixen influenciar pel seu entorn d’amics i de consumició a les xarxes.

Per tant, confirmo la primera part de la meua hipòtesi perquè les xarxes socials realment influencien els joves, ja que, estem tot el dia amb el mòbil i per exemple quan entrem a TikTok passem molta estona allà i l’extrema dreta sap com arribar a nosaltres, amb missatges curts i senzills, fake news, o influencers per expandir aquesta ideologia, com Ada Lluç (influencer pro Trump) que a més a més té difusió en certes cadenes nacionals. En aquesta línia he observat que la majoria dels personatges de les xarxes i mitjans de comunicació que aboquen a la gent jove cap a les ideologies d’extrema dreta, projecten una imatge de persona exitosa, atractiva, amb estudis superiors, la qual cosa de per si ja fa que algunes persones acceptin la seva ideologia per la seva imatge.

Quant a la segona part de la hipòtesi, la pregunta “*Com ho fan?*”, ja queda resposta en els paràgrafs anteriors.

Voldria afegir una observació per matisar la meua hipòtesi, i és que les xarxes no són el que més influencien als joves quant a les ideologies polítiques, sino que són les famílies i l'entorn de cada jove, amb un discurs reiterat, basat en una visió esbiaixada de la realitat. Considero que aquest fet és més preocupant, perquè les xarxes socials encara es poden controlar, però sí la ideologia ve de casa va calant en la formació d'aquestes ideologies sense cap mena d'esperit crític.

A més, he vist que no són la majoria els futurs votants de l'extrema dreta, sino que hi ha molts altres joves que defensen la democràcia i la igualtat. La política també he vist que genera molt de conflicte i molts actuen des de la ignorància i la desinformació per això penso que s'hauria de fomentar la investigació i el pensament crític.

5. Bibliografia

24, F. (2023). *¿Cuál ha sido el recorrido de la extrema derecha española en las últimas décadas? ¿Cuál ha sido el recorrido de la extrema derecha española en las últimas décadas?* <https://www.youtube.com/watch?v=o8pewcGJS-g>

3Cat. (2023, 15 de setembre). L'extrema dreta domina a TikTok, la xarxa amb més públic jove. 3Cat - 324.cat. <https://www.3cat.cat/324/lextrema-dreta-domina-a-tiktok-la-xarxa-amb-mes-public-jo-ve/noticia/3343203/>

3Cat. (2023, 12 de febrer). Xarxa ultra: com es fica l'extrema dreta al mòbil dels joves. 3Cat. <https://www.3cat.cat/3cat/xarxa-ultra-com-es-fica-lextrema-dreta-al-mobil-dels-joves-/noticia/3274400/>

AECIPA. (s. d.). Crecimiento del voto de la extrema derecha en España. Asociación Española de Ciencia Política y de la Administración. <https://aecpa.es/es-es/crecimiento-del-voto-de-la-extrema-derecha-en-espana/congress-papers/3>

Aliança Catalana. (2024). *Programa electoral* [Documento en línea]. Recuperado de <https://www.orriols2024.cat/programa>

Alvarado López, M. C. (2005). *La publicidad social: concepto, objeto y objetivos*. Redes.com: revista de estudios para el desarrollo social de la Comunicación, (2), 265-284. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3662339>

Amnistia Internacional. (2023, 10 d'octubre). Los límites de la libertad de expresión y la apología del odio. <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/los-limites-de-la-libertad-de-expresion-y-la-apologia-del-odio/>

Figura 4: Bargueño, M. Á. (2022, November 18). *La historia de una campaña histórica: "Si bebes, no conduzcas" (DGT, 1985)*. Forbes España. Retrieved October 22, 2025, from <https://forbes.es/empresas/193089/campanas-historicas-si-bebes-no-conduzcas-dgt-1985/>

Bebrand. (s. d.). Quins tipus de publicitat existeixen. <https://bebrand.com.es/que-tipos-de-publicidad-existen/>

Capdevila, A. (2023). *Populismo de extrema derecha y redes sociales. ¿El futuro de la democracia en juego?* e-Repositori UPF. Retrieved October 21, 2025, from <https://repositori-api.upf.edu/api/core/bitstreams/51cec47b-e2d9-4eaa-beff-02d3a9d41ab8/content>

Castro, A., & Díaz, P. (2021). Revista de Comunicación Digital. *La comunicación política de la derecha radical en redes sociales. De Instagram a TikTok y Gab, la estrategia digital de Vox*.

Catalunya Europa. (s. d.). Fundació Catalunya Europa. <https://www.catalunyaeuropa.net>

Catalunya Europa. (2023). Treball de recerca: Lluís Martín Miguel. <https://catalunyaeuropa.org/admin/assets/uploads/files/148fe-treball-recerca-luis-martin-miguel.pdf>

CCat - Universitat de Pennsilvània. (s. d.). Resumen: España, siglo XX. <https://ccat.sas.upenn.edu/romance/spanish/219/11sigloxxespana/resumen.html>

CEIPAZ. (2021). La desinformación como arma política (Miren Gutiérrez). <https://ceipaz.org/wp-content/uploads/2021/05/8.-MirenGutierrez.pdf>

Comares. (s. d.). Índex del llibre: Comunicación política y redes sociales. Comares Editorial. <https://www.comares.com/media/comares/files/toc-158082.pdf>

Comares. (s. d.). Comunicació política y redes sociales (Índex del llibre).
<https://www.comares.com/media/comares/files/toc-158082.pdf>

Concepto.de. (s. d.). Propaganda: definició i característiques.
<https://concepto.de/propaganda/>

Creix la bretxa de gènere entre els joves europeus en el vot favorable a l'extrema dreta, segons un estudi amb la participació de la UPF. (2025).

Figura 1: Curros, O. (2004, 07 27). *La Propaganda de guerra*. La propaganda de Guerra Parte 1- Orígenes y evolución.
<https://rebelion.org/la-propaganda-de-guerra-parte-i-origenes-y-evolucion/>

Diccionario Jurídico. (s. d.). Propaganda electoral.
<https://diccionariojuridico.org/definicion/propaganda-electoral/>

Dialnet. (2011). La propaganda como forma de comunicación política.
<https://dialnet.unirioja.es/download/articulo/3662339.pdf>

DPEJ - Real Academia Española. (s. d.). Propaganda electoral – Diccionario panhispánico del español jurídico. <https://dpej.rae.es/lema/propaganda-electoral>

El Salto Diario. (2020, 5 de novembre). Las redes sociales son máquinas de subjetivación especialmente útiles para la extrema derecha.
<https://www.elsaltodiario.com/extrema-derecha/redes-sociales-son-maquinas-subjetivacion-especialmente-utiles-extrema-derecha>

El teu Parlament. (s. d.). Què és el nacionalisme?
<https://www.elteuparlament.cat/que-es-el-nacionalisme/>

Feixisme. (n.d.). Viquipèdia. Retrieved October 21, 2025, from
<https://ca.wikipedia.org/wiki/Feixisme>

France 24. (2023). *Título del vídeo* [Vídeo]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=o8pewcGJS-g>

Fundació IRLA. (s. d.). Institut d'Estudis Republicans Lluís Companys. <https://irla.cat>

Gayubas, A. (n.d.). *Nacionalismo - Qué es, información, origen, tipos y ejemplos*. Concepto. Retrieved October 21, 2025, from <https://concepto.de/nacionalismo/>

Guerrero-Solé, F., Mas-Manchón, L., & Virós i Martín, C. (Eds.). (2023). *Populisme d'extrema dreta i xarxes socials: El futur de la democràcia en perill?* [Informe]. Universitat Pompeu Fabra.
<https://repositori.upf.edu/bitstreams/51cec47b-e2d9-4eaa-beff-02d3a9d41ab8/download>

ICIP – Institut Català Internacional per la Pau. (2023). Dos treballs de recerca sobre l'extrema dreta i sobre la cançó com a element de resistència guanyen el Premi ICIP Alfons Banda 2023.
<https://www.icip.cat/ca/dos-treballs-de-recerca-sobre-lextrema-dreta-i-sobre-la-canco-com-a-element-de-resistencia-guanyen-el-premi-icip-alfons-banda-2023/>

Injuve – Institut de la Joventut d'Espanya. (2021). Estudi sobre l'extremisme de dreta entre la joventut a Espanya.
https://www.injuve.es/sites/default/files/adjuntos/2021/05/estudio_injuve_el_extremismo_de_derecha.pdf

Irla.cat. (s. d.). Fundació Josep Irla. <https://irla.cat>

La ONU. (s. d.). Objectius de Desenvolupament Sostenible. Nacions Unides.
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>

López, A. I. (2016). 205. La estrategia de la nueva extrema derecha española en Internet | Ar@cne. Revista Electrónica de Recursos en Internet sobre Geografía y Ciencias Sociales. *Revistes Científiques de la Universitat de Barcelona (RCUB)*. <https://revistes.ub.edu/index.php/aracne/article/view/26729>

López Ortega, A. I. (2016). La estratègia de la nova extrema dreta espanyola a Internet. *Ar@cne. Revista Electrònica de Recursos en Internet sobre Geografia i Ciències Socials*, 20. <https://revistes.ub.edu/index.php/aracne/article/view/2672>

Margalef, L. (2017). *L'auge de l'extrema dreta en el marc de la Unió Europea*. Fundació Catalunya Europa. https://www.catalunyaeuropa.net/admin/assets/uploads/files/0b737-lauge_de_lextrema_dreta_en_el_marc_de_la_ue.pdf

Miranda, L., Díaz, A., & Sueiro, N. (2020). *El extremismo de derecha entre la juventud española: situación actual y perspectivas*. Ministerio de derechos sociales. https://www.injuve.es/sites/default/files/adjuntos/2021/05/estudio_injuve_el_extremismo_de_derecha.pdf

Montagut, E. (2016, 12 de juliol). *Història de la propaganda política*. Nuevatribuna. <https://www.nuevatribuna.es/articulo/historia/propaganda-politica/20160711164653130030.html>

Montagut, E. (2024, 3 de maig). *La propaganda política*. Nuevatribuna. <https://www.nuevatribuna.es/articulo/sociedad/historia-propaganda-politica-medios-comunicacion/20240503031758226567.html>

Montes, A., & Marín, J. L. (2021, August 31). *¿Qué es el fascismo?* El Orden Mundial. Retrieved October 21, 2025, from <https://elordenmundial.com/que-es-fascismo/>

n.a. (n.d.). Resumen histórico: El siglo XX en España Introducción. Retrieved October 21, 2025, from <https://ccat.sas.upenn.edu/romance/spanish/219/11sigloxxespana/resumen.html>

n.a. (2017, June 15). Cuatro décadas de publicidad electoral: los carteles de los partidos de 1977 a 2016. *EL PAÍS*. https://elpais.com/elpais/2017/06/08/album/1496939077_780741.html#foto_gal_1

n.a. (2025, March 12). *¿Qué es la propaganda y en qué se diferencia de la publicidad?* UNIR. Retrieved October 21, 2025, from <https://www.unir.net/revista/marketing-comunicacion/propaganda/>

Navarro, A. (2025, 20 de juny). *Alfonso Navarro, psicòleg d'adolescents: "Molts comencen a beure als 13 o 14 anys perquè el seu cervell encara no està preparat per frenar"*. La Vanguardia. <https://www.lavanguardia.com/magazine/bienestar/20250620/10812486/alfonso-navarro-psicologo-de-adolescentes-jovenes-alcohol-pmv.html>

Propaganda. (n.d.). *Propaganda* | *enciclopedia.cat*. Enciclopèdia.cat. Retrieved August 5, 2025, from <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/propaganda-0>

Público. (2022, 18 de gener). La ultraderecha vive en una burbuja de desinformación en redes sociales. <https://www.publico.es/politica/extrema-derecha-burbuja-desinformacion-redes-sociales.html>

¿Qué es la propaganda y en qué se diferencia de la publicidad? (2025, March 12). UNIR. Retrieved August 6, 2025, from <https://www.unir.net/revista/marketing-comunicacion/propaganda/>

RAE – Diccionario Panhispánico del Español Jurídico. (s. d.). Propaganda electoral. <https://dpej.rae.es/lema/propaganda-electoral>

Rebelión. (2019, 2 de juliol). La propaganda de guerra. Parte I: Orígenes y evolución. <https://rebelion.org/la-propaganda-de-guerra-parte-i-origenes-y-evolucion/>

Rodon, T. (2025, 7 de maig). *Creix la bretxa de gènere entre els joves europeus en el vot favorable a l'extrema dreta, segons un estudi amb la participació de la UPF*. Universitat Pompeu Fabra. <https://www.upf.edu/web/focus/w/creix-bretxa-genere-entre-joves-europeus-vot-favorable-extrema-dreta-segons-estudi-participacio-upf>

Sangiao, S. (2024, 7 de març). *La brecha ideológica que divide la juventud: ellos, cada vez más de derechas y ellas, cada vez más de izquierdas*. Público. <https://www.publico.es/mujer/brecha-ideologica-divide-juventud-derechas-nunca-cada-vez-izquierdas.html>

Figura 2: Savage, S. L. (1944). *Carteles de Propaganda en la SGM* | Biblioteca virtual de historia de las ciencias de la salud. Universidad Complutense de Madrid. Retrieved October 22, 2025, from <https://www.ucm.es/historiadelasalud/carteles-de-propaganda-en-la-sgm>

Siglo XXI Editores. (2020). *Extrema derecha 2.0* (fitxa de llibre). https://www.sigloxxieditores.com/libro/extrema-derecha-2-0_51559/

Sojo, J. (s. f.). *Què és la propaganda?* Revista P&M. Recuperat de <https://www.revistapym.com.co/articulos/opinion/267/jairo-sojo/39294/que-es-la-propaganda>

SOS Racisme. (2021). Informe sobre la islamofòbia a l'Estat espanyol 2021. https://www.sosracisme.org/wp-content/uploads/2021/07/InformeIslamofobia_01072021_INTERACTIVO_CAST_.pdf

Storyboard That. (s. d.). *Què és la propaganda?* <https://www.storyboardthat.com/es/articles/e/propaganda>

Tercer Sector. (2024). Dossier digital: discursos d'odi i democràcia. https://www.tercersector.cat/sites/default/files/2024-06/dossier_digital_1.pdf

The Social Change Agency. (2021). Ways to fight the far right. <https://thesocialchangeagency.org/blog/ways-to-fight-the-far-right/>

TV3. (2025, March 27). *L'extrema dreta domina a TikTok, la xarxa amb més públic jove.* 3Cat. Retrieved October 21, 2025, from <https://www.3cat.cat/324/lextrema-dreta-domina-a-tiktok-la-xarxa-amb-mes-public-jove/noticia/3343203/>

Ugat, D. (2025, March 27). *L'extrema dreta domina a TikTok, la xarxa amb més públic jove.* 3Cat. Retrieved October 21, 2025, from https://www.3cat.cat/324/lextrema-dreta-domina-a-tiktok-la-xarxa-amb-mes-public-jove/noticia/3343203/?utm_source

UNIR – Universitat Internacional de La Rioja. (2022). Què és la propaganda i com es fa servir en comunicació? <https://www.unir.net/revista/marketing-comunicacion/propaganda/>

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). (2021). La propaganda, la desinformació i el populisme a les eleccions catalanes de 2021: estudi de cas de la campanya de Vox a Twitter. <https://ddd.uab.cat/search?f=title&p=La%20propaganda%2C%20la%20desinformaci%C3%B3%20i%20el%20populisme%20a%20les%20eleccions%20catalanes%20de%202021%20Estudi%20de%20cas%20la%20campanya%20de%20Vox%20a%20Twitter&sc=1&ln=ca>

Viquipèdia. (s. d.). Conservadorisme. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Conservadorisme>

Viquipèdia. (s. d.). Feixisme. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Feixisme>

Viquipèdia. (s. d.). Ideologia. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Ideologia>

Viquipèdia. (s. d.). Partit Socialista Obrer Espanyol. https://ca.wikipedia.org/wiki/Partit_Socialista_Obrer_Espanyol

Viquipèdia. (s. d.). Propaganda. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Propagand>

Viquipèdia. (s. d.). Ultradreta. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Ultradreta>

VOX. (2023). *Programa electoral 23-J: Elecciones generales 2023* [Documento PDF]. Recuperado de https://www.rtve.es/contenidos/documentos/elecciones_generales_2023/programa_electoral_vox.pdf

Figura 3: Wensky, T. (2019, February 15). *Carteles políticos e imagería revolucionaria*. Pixartprinting. Retrieved October 22, 2025, from <https://www.pixartprinting.es/blog/carteles-politicos-imageria/>

Wikipedia. (s. d.). Historia de la extrema derecha en España. https://es.wikipedia.org/wiki/Historia_de_la_extrema_derecha_en_Espa%C3%B1a

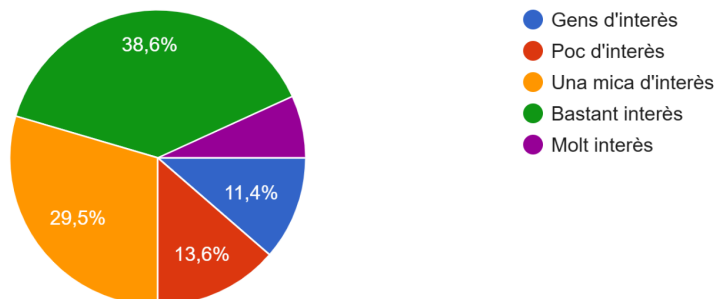
6. Annexos

Qüestionari:

- Quin interès tens per la política en general? (gens d'interès, poc interès, una mica d'interès, bastant interès, molt interès)
- Amb quina freqüència parles de política amb els teus amics o familiars? (mai, gairebé mai, a vegades, sovint, molt sovint)
- On creus que reps més informació sobre política? (a l'escola, a les xarxes socials, a casa, mitjans de comunicació (TV, premsa, ràdio), els amics)
- Quan escoltes el terme "extrema dreta", què és el primer que et ve al cap? (discursos d'odi cap a minories, idees nacionalistes o patriòtiques, defensa de l'orde i l'autoritat, VOX, altres)
- Consideres que l'extrema dreta ofereix solucions reals als problemes socials? (sí, totalment, en part, no, gens, no ho sé)
- En una escala de l'1 al 5, com consideres de perillós l'auge de l'extrema dreta a Espanya? (gens perillós, poc perillós, regular, bastant perillós, molt perillós)
- En una escala de l'1 al 5, fins a quin punt creus que els adolescents s'haurien d'implicar en política? (1 gens, 2 poc, 3 regular, 4 bastant, 5 molt)
- Quina influència creus que tenen les xarxes socials en les opinions polítiques dels adolescents? (cap influència, poca influència, una mica d'influència, bastant influència, molta influència)
- Has vist alguna vegada contingut relacionat amb l'extrema dreta a les xarxes socials? (sí, sovint, algunes vegades, rarament, mai)
- En una escala de l'1 al 5, fins a quin punt creus que les xarxes socials poden ajudar a difondre ideologies d'extrema dreta entre els joves? (gens, poc, regular, bastant, molt)
- Quan veus missatges radicals o d'odi a les xarxes socials, com acostumes a reaccionar? (els ignoro, ho comparteixo sense pensar gaire, comento o discuteixo, denuncio a la plataforma, no n'he vist mai)
- Quina és la xarxa social on creus que s'hi parla més de política? (TikTok, X, Instagram, YouTube, cap)
- Creus que l'escola hauria d'ensenyar a identificar i analitzar continguts polítics i de desinformació a les xarxes? (sí, és molt necessari, sí, però no com a prioritat, no ho veig necessari, no, no ho sé)

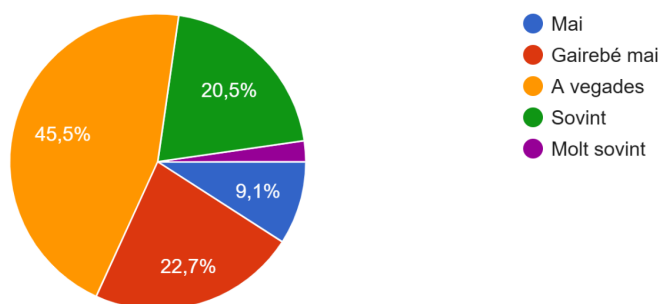
Quin interès tens per la política en general?

44 respostes

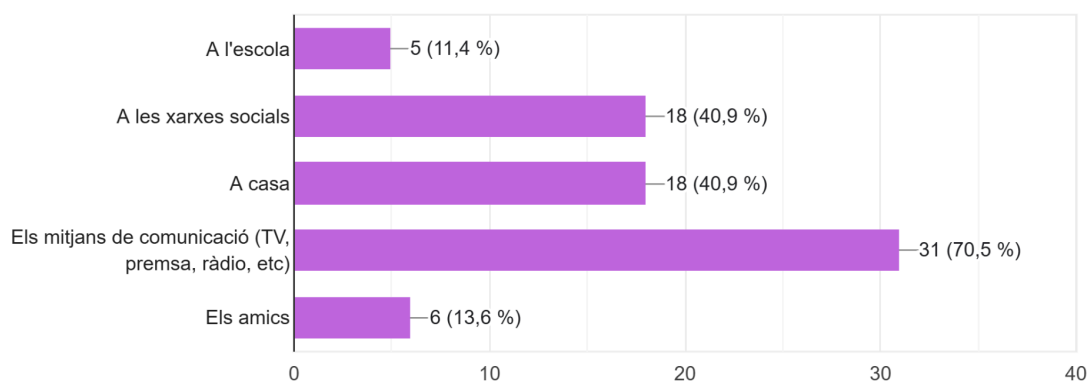
Amb quina freqüència parles de política amb els teus amics o familiars?

44 respostes

On creus que reps més informació sobre política?

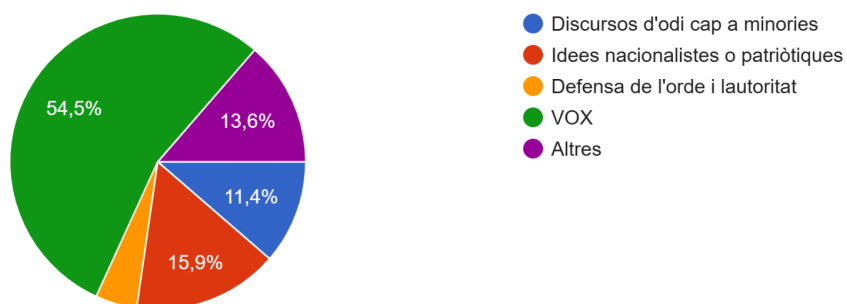
44 respostes

L'auge de l'extrema dreta entre els joves

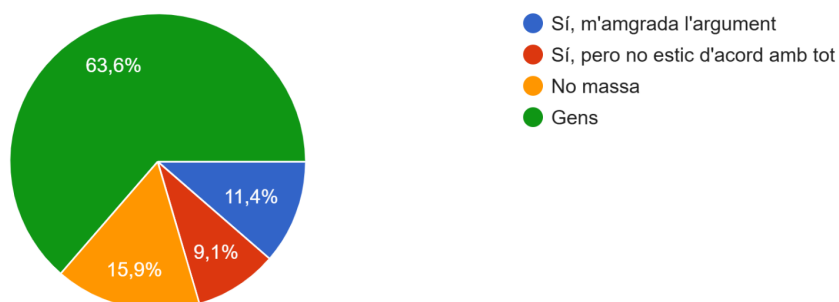
Quan escoltes el terme "extrema dreta", què és el primer que et ve al cap?

44 respostes

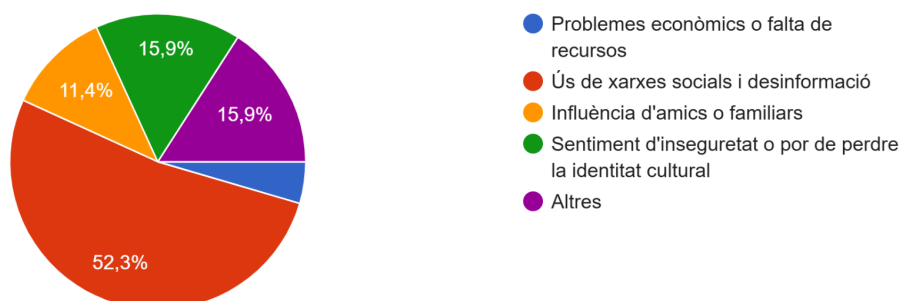
Trobes interessant el discurs de l'extrema dreta (per exemple: opines que l'argument de Vox és vàlid?)

44 respostes

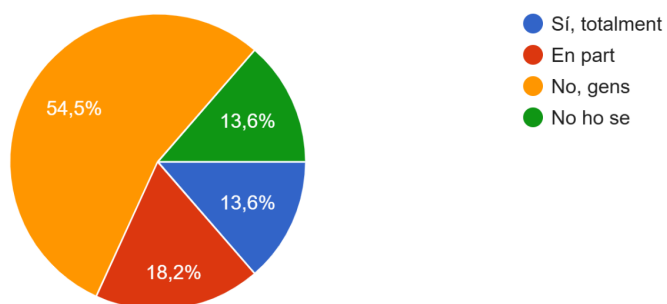
Quins factors creus que influeixen més en el fet que els adolescents s'apropin a l'extrema dreta?

44 respostes

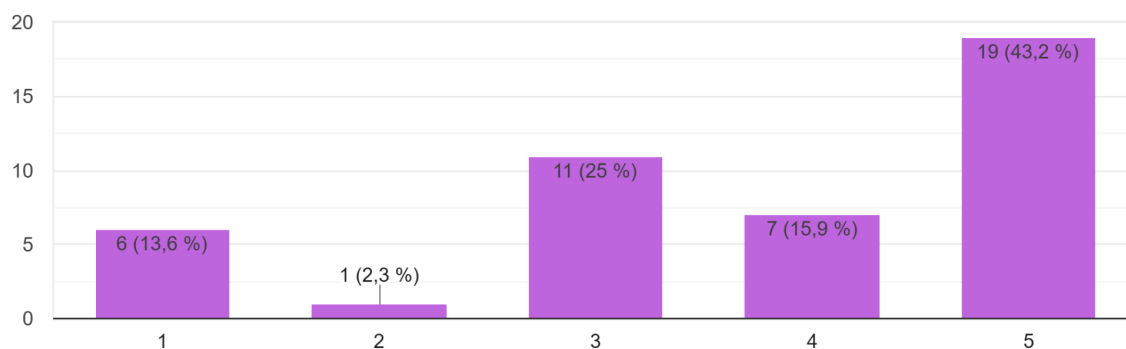
Consideres que l'extrema dreta ofereix solucions reals als problemes socials?

44 respostes

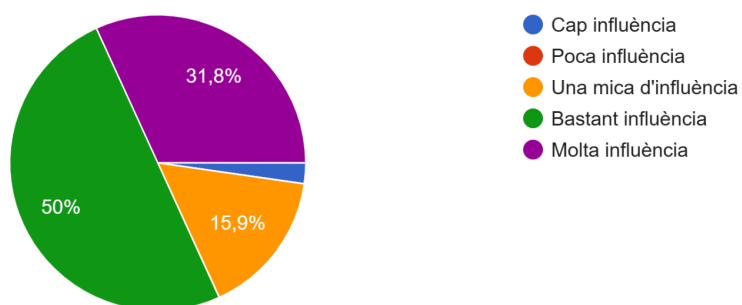
En una escala de l'1 al 5, com consideres de perillós l'auge de l'extrema dreta a Espanya?

44 respostes

Quina influència creus que tenen es xarxes socials en les opinions polítiques dels adolescents?

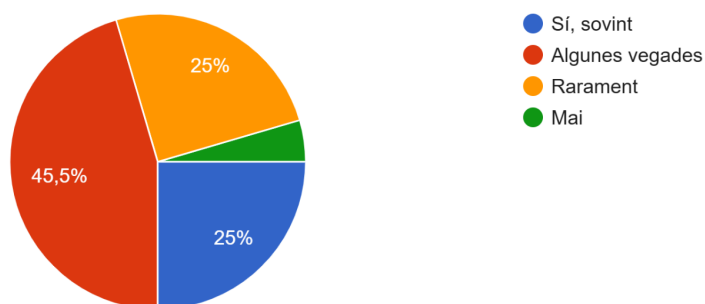
44 respostes

L'auge de l'extrema dreta entre els joves

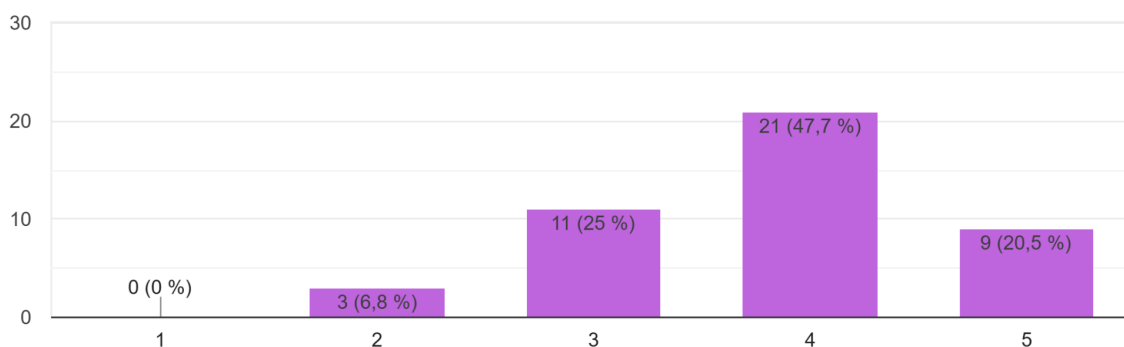
Has vist alguna vegada contingut relacionat amb l'extrema dreta a les xarxes socials?

44 respostes

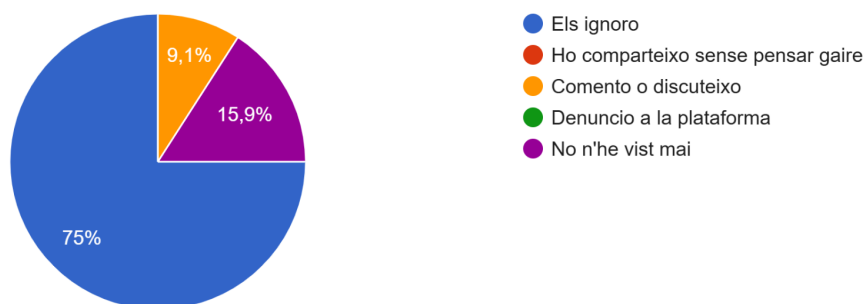
En una escala de l'1 al 5, fins a quin punt creus que les xarxes socials poden ajudar a difondre ideologies d'extrema dreta entre els joves?

44 respostes

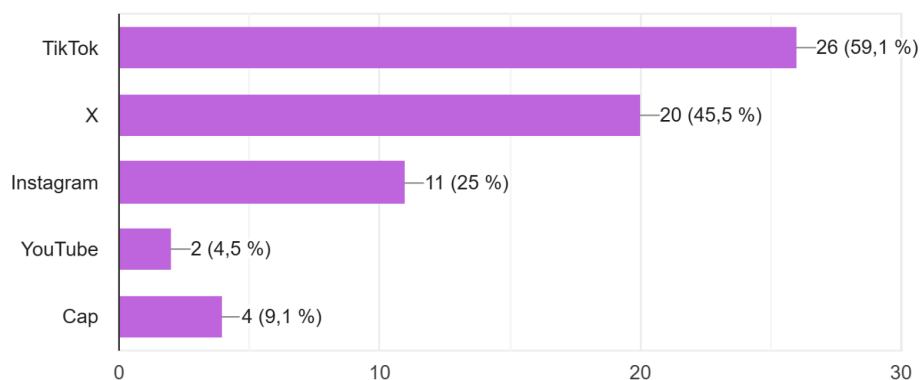
Quan veus missatges radicals o d'odi a les xarxes socials, com acostumes a reaccionar?

44 respostes

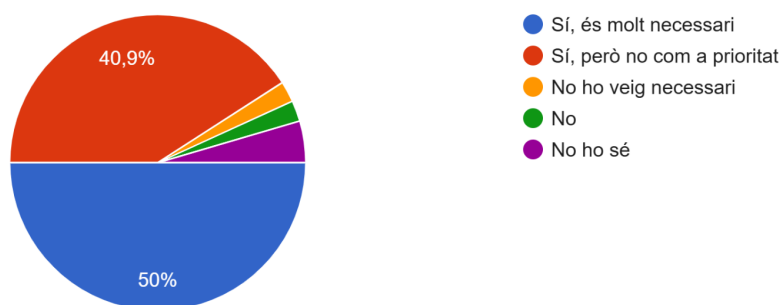
Quina és la xarxa social on creus que és parla més de política?

44 respostes

Creus que l'escola hauria d'ensenyar a identificar i analitzar continguts polítics i de desinformació a les xarxes?

44 respostes

Entrevistes:

Pere:

1. A classe es pot parlar obertament de política, o hi ha límits sobre el que es pot dir?

Sí, però més correctament. Com a profe tens influència important, ets un model per a molts nens.

Plantejar totes les opcions.

Portar la contrària per poder reflexionar, perquè ells treguin les seves pròpies conclusions.

Segons certs temes no són lliure de parlar de política. Perquè hi ha un mantre. Si dones la teva opinió oberta et veuen com adoctrinant.

Pot haver-hi conseqüències. Com sortir a les notícies.

2. Els professors creus que acaben “dient” el que ells pensen i influenciant els seus pensaments?

Sí

3. És important parlar de política? Per què creus que és rellevant parlar de política a l'aula?

No és política sinó els valors democràtics, valors de tolerància, respecte, perill del feixisme, etc.

No eduques en política sinó amb valors.

4. Com podem aprendre a diferenciar entre informació objectiva i opinions personals quan es tracta de política?

Depenent de la font d'informació, si és algú a un vídeo, o sí que és a un diari.

5. Es pot parlar de partits concrets, o només dels temes generals?

6. Com es pot evitar que les discussions polítiques a classe acabin en conflictes entre alumnes?

7. Què podem fer els joves per formar-nos una opinió pròpia sense deixar-nos influir massa pels mitjans o les xarxes socials?

Respecte als drets humans, no tancar-nos en una opinió ni buscar la informació per buscar diferents punts de vistes, que no sigui tant de consum. Medis com: RTVE, diaris, TV3.

Altres aportacions/comentaris:

- Batalla cultural, la dreta decideix del que es parla.
- L'esquerra lliurar la batalla cultural
- Problema de les xarxes és que no hi ha un debat relaxat, sinó, missatge curt concret i amb impacte
- La gent no ens informem gaire perquè busquem missatges curts i directes. Hauríem de llegir més
- Pots tenir pensaments d'esquerra i votar la dreta
- És millor aprendre sobre política, els diaris, que a les xarxes.
- Explicant d'on venim, és a dir història, explicar el sistema polític, parlament, com funciona, perquè serveix... D'on s'informen

Mireia:

1. A classe es pot parlar obertament de política, o hi ha límits sobre el que es pot dir?

Si parlo de política a classe, a 4t i a primer de batxillerat, no poso límits. Fomento el pensament crític.

2. Els professors creus que acaben "dient" el que ells pensen i influenciant els seus pensaments?

Molt pocs perquè tenen por. Per les represàlies que poden tenir.

3. És important parlar de política? Per què creus que és rellevant parlar de política a l'aula?

No es important, és importantíssim. Perquè es el món on vivim i el món que volem construir, afecta la sanitat, l'educació, etc.

4. Com podem aprendre a diferenciar entre informació objectiva i opinions personals quan es tracta de política?

Per mi, es molt difícil. Però hem de ser conscients, de ser sincers i que tots tenim uns pensaments. Es molt difícil ser parcial. Intentar explicar-ho de la manera més objectiva.

5. Es pot parlar de partits concrets, o només dels temes generals?

No hi ha una llei que ho prohibeixi. Però sí que parlo de partits polítics. Per posar exemples.

6. Com es pot evitar que les discussions polítiques a classe acabin en conflictes entre alumnes?

És difícil. Tots tenim un llegat, de casa, alguns referents externs que tinguem uns pensaments diferents. Quan es parla de política els professors sabem que serà una classe difícil de portar.

7. Què podem fer els joves per formar-nos una opinió pròpia sense deixar-nos influir massa pels mitjans o les xarxes socials?

Contrastar informacions, que ens venen de canals diferents, contrastar. Anar a les fonts de les xarxes socials.

Altres aportacions/comentaris:

- Hauríem de veure més les notícies
- Ser més crítics amb la informació que ens arriba